อนุสรณ์

งานบำเพ็ญกุศลฌาปนกิจศพ

คุณพ่อ เทียบ พุกพิกุล

ณ เมรุวัดท่าช้างเหนือ

ต.ท่าช้าง อ.เสาไห้ จ.สระบุรี

๗ เมษายน ๒๕๓๓

อนุสรณ์

งานบำเพ็ญกุศลฌาปนกิจศพ

คุณพ่อ เทียบ พุกพิกุล

ณ เมรุวัดท่าช้างเหนือ

ต.ท่าช้าง อ.เสาไห้ จ.สระบุรี

๗ เมษายน ๒๕๓๓

พ่อเทียบ พุกพิกุล

ชาตะ ๖ มกราคม ๒๔๔๒

มรณะ ๒๑ เมษายน ๒๕๓๒

คำปรารภ และขอบพระคุณ

ในงานบำเพ็ญกุศลฌาปนกิจศพ คุณพ่อเทียบ พุกพิกุล คณะลูกหลานที่ร่วมกันเป็นเจ้าภาพ ได้ปรึกษาหารือกันแล้วตกลงกันว่า จัดตามประเพณีที่จัดกันมาแต่เก่าก่อน คือมีสวดมนต์ฉันเพล มีการเทศน์แจง สวดแจง บังสุกุล พิจารณาผ้าบังสุกุล เป็นต้น ตามลำดับ จนถึงกำหนดการประชุมเพลิง ดับธาตุ ฉลองอัฐิ เป็นที่สุด และเพื่อมีสิ่งของเป็นอนุสรณ์ที่มีสาระแจกในงานนี้ด้วย ตกลงกันว่า จะพิมพ์หนังสือสักหนึ่งเล่มมอบให้ข้าพเจ้าเป็นผู้จัดทำเรื่องหนังสือ ข้าพเจ้าจึงได้เรียบเรียงประวัติ แล้วหาเรื่องมาร่วมลงพิมพ์ด้วย ก็ได้เรื่องคำกลอนสอนจิตของเก่า (แต่จะเก่าแค่ไหนนั้นไม่อาจทราบได้) ซึ่งมีคติสอนใจกินใจพอสมควร และโดยที่พ่อเทียบ ฯ เป็นลูกหลานคนยวนพลัดถิ่นเสาไห้คนหนึ่ง จึงขอเรื่องกำบ่ะเก่าของคุณพิเนตร น้อยพุทธามาผสมเข้าไปด้วย และสุดท้ายก็รวบรวมศาสนพิธีคำถวายทานต่าง ๆ เพื่อผู้ที่สนใจจะใช้เป็นคู่มือในการนำทำบุญบำเพ็ญกุศลทั่วไป ได้เลือกใช้จากหนังสือนี้ สำหรับท่านที่พอมีความเข้าใจเรื่องภาษาบาลีอยู่บ้างก็คงจะสะดวกพอสมควร หากผู้ที่ขาดความสันทัดขอให้อ่านและท่องจำเอาไปใช้ อาจจะเป็นมรรคนายกในการนำถวายทานต่าง ๆ หากจะขัดข้องบ้างก็ขอให้ท่านไต่ถามท่านผู้รู้ สมัยนี้มหาเปรียญมีมากอยู่แล้ว เป็นการศึกษาหาความรู้ง่าย ๆ อย่างนี้ ก็คงจะสำเร็จประโยชน์ได้บ้างตามสมควร

ข้าพเจ้าผู้รวบรวมจัดทำหนังสือเล่มนี้ ขอขอบพระคุณ คุณพิเนตร น้อยพุทธาเจ้าของเรื่อง *"กำบ่ะเก่า"* และขอขอบคุณเจ้าของเรื่องคำกลอนสอนจิต ซึ่งไม่ปรากฏนามนั้นด้วย และขออนุโมทนาในส่วนบุญกุศลที่ญาติมิตรท่านที่เคารพนับถือทั้งหลาย ที่ได้ร่วมกันบำเพ็ญให้เป็นไป แล้วอุทิศให้ คุณพ่อเทียบ พุกพิกุล ณ โอกาสนี้ ขอจงได้รับความขอบพระคุณจากคณะเจ้าภาพ โดยทั่วกันทุกท่าน.

ในนามคณะเจ้าภาพ

พระครูโสภณปริยัติกิจ

(ปิ่น พุกพิกุล)

คำอาลัยคุณพ่อ

พ่อของทุก ๆ คน คงเหมือนกับพ่อของข้าพเจ้าในเรื่องความรักใคร่เอ็นดู ตลอดจนการส่งเสริม การสนับสนุนให้ลูก ๆ หลาน ๆ เจริญรุ่งเรืองในการดำเนินชีวิต แต่พ่อของข้าพเจ้าต้องทำงานหนักอาบเหงื่อต่างน้ำ เพราะท่านเป็นชาวนา แต่ด้วยความรักลูกและหลานของพ่อจึงอุตสาหะพยายามส่งเสียลูก ๆ และหลานได้ศึกษาหาความรู้ จนมีความสามารถ และสติปัญญาในการประกอบอาชีพตั้งหลักฐานได้ดีทุกคน จึงเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูก ๆ หลาน ๆ จนตลอดชีวิตอันยาวนาน ท่านยึดหลักธรรมะโดยไม่เบียดเบียนใครช่วยเหลือเพื่อนบ้าน และถือศีลปฏิบัติธรรมทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ท่านบวชถึง ๓ ปี เมื่อลาสิกขาบทแล้ว ท่านไม่ดื่มสุราอีกจนตลอดอายุขัย และไม่เคยมีเหตุร้ายแรงใด ๆ ในชีวิตการครองเรือน ถึงแม้ท่านจะอายุ ๙๐ ปี ยังสนุกสนานร่าเริงจวบจนวาระสุดท้ายของชีวิตการจากไปไม่มีวันกลับของท่าน ทำให้ลูกหลานพากันเศร้าสลดใจ ทั้ง ๆ ที่รู้ว่าเป็นกฎของธรรมชาติ ทุกคนย่อมหนีไม่พ้น

ด้วยผลกรรมดีของพ่อในชาตินี้ จงดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของพ่อที่จากไปได้อยู่อย่างสุขสงบในสัมปรายภพ และถ้าหากชาติหน้ามีจริงขอให้กรรมดีของพ่อที่สั่งสมไว้ในชาตินี้ได้ส่งผลให้การดำเนินชีวิตของพ่อในชาติภพต่อ ๆ ไป จงมีแต่ความสุขอย่างไม่มีที่สิ้นสุด.

ลูก,

หลาน

ประวัติ
พ่อเทียบ พุกพิกุล

เกิดที่บ้านท่าช้าง ต.ท่าช้าง อ.เสาไห้ จ.สระบุรี เมื่อวันที่ ๖ มกราคม ๒๔๔๒ ตรงกับวันเสาร์ ขึ้น ๖ ค่ำ เดือนยี่ ปีกุล เป็นบุตรของปู่กำนันปัน ย่าบุญ พุกพิกุล มีพี่น้องท้องเดียวกันรวม ๑๐ คน คือ

๑. ลุงดำ	๒. พ่อเทียบ
๓. อากำนันชม	๔. อาเจริญ
๕. อามี	๖. อาวัน
๗. อาผู้ใหญ่น้อย	๘. อาตุ้น
๙. อาอิ่ม	๑๐. อาสุดใจ

เมื่อมีอายุพอจะเรียนหนังสือได้ ปู่ย่าก็ได้ส่งไปเรียนหนังสือ พ่อเล่าว่าไปกันสามสี่คนเพื่อนกันไปอยู่เป็นเด็กวัดพนมยงค์ อยุธยา เล่าเรียนพออ่านออกเขียนได้กลับมาช่วยกันทำนาที่บ้านจนอายุครบบวช ปู่ย่าก็จัดพิธีบวชให้ที่วัดท่าช้างเหนือ โดยมีท่านเจ้าคุณพระศีลวิสุทธิดิลก เจ้าคณะจังหวัดสระบุรี เป็นพระอุปัชฌาย์ พระวินัยธรรมมีฐานานุกรมเจ้าคณะจังหวัด เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระอธิการดำ วัดท่าช้างเหนือเป็นพระอนุสาวนาจารย์ ได้ไปศึกษาพระธรรมวินัยอยู่ที่วัดสมุหประดิษฐ์ ทั้ง ๓ พรรษา ไปขอลาสิกขากับหลวงพ่อพระครูดี วัดพระยาฑด ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือเป็นญาติผู้ใหญ่หลวงพ่อพระครูดีได้ตักเตือนขอร้องให้งดเว้นอบายมุขทุกชนิด พ่อเทียบก็ได้รับปากท่าน หลังจากลาสิกขาบทแล้วได้มาแต่งงานกับนางสาวน้อง เชียงน้อย บ้านท่าช้างใต้ หลังจากนั้นได้แยกครอบครัวออกมาทำไร่ทำนาอยู่ที่บ้านหนองถ่านเหนือ สร้างหลักฐานมั่นคงให้แก่ครอบครัวอยู่ที่นั่นมีบุตรธิดาสืบสกุล ๕ คน คือ

๑. นางคำตัน สมรสกับ นายคำมูล เครือแปง *(ถึงแก่กรรม)*

๒. พระครูโสภณปริยัติกิจ *(ปิ่น พุกพิกุล)*

๓. นางหนูปั่น สมรสกับ นายระเบียบ ต๊ะพงษ์

๔. นายบุญปลูก พุกพิกุล สมรสกับ นางสาวเดือน มหาวัง

๕. พันโท สมพสน์ พุกพิกุล สมรสกับ อาจารย์จงใจ วงศ์สุนันท์

ต่อมาแม่น้องได้ป่วยด้วยโรคร้ายผอมแห้งแรงน้อย ที่ภาษาพื้นบ้านเรียกว่าป่วยยืนอยู่ประมาณปีเศษ จึงได้ถึงแก่กรรม เมื่อลูกสาวแต่งงาน ลูกชายไปบวชและบางคนไปเรียนหนังสือกันหมด พ่อได้สมรสใหม่กับนางแก้ว และย้ายไปอยู่บ้านหนองถ่านใต้ ต่อมาแม่แก้วก็ตายจากไปอีก พ่อจึงกลับมาอยู่บ้านเดิมคือที่บ้านหนองถ่านเหนือ

ตอนมีอายุประมาณ ๗๐ ปี พ่อรู้สึกว่าตาของตนเองมองดูคนเดินมาหาคนเดียวเป็นสองคน จึงได้ปรึกษากับลูกชาย ลูกชายได้พาพ่อไปรักษาตาที่จักษุแพทย์ ร.พ.ศิริราช แต่พ่อก็ทนอยู่รักษาไม่ไหวหนีกลับบ้านทั้งที่หมอผ่าตาแล้วปิดไว้ข้างหนึ่ง จะเป็นเพราะความกระทบกระเทือนที่นั่งรถมาจากกรุงเทพ ฯ ถึงบ้านหนองถ่านเหนือก็เป็นได้ เป็นเหตุให้สายตาของพ่อเสื่อมมืดลงจนมองอะไรไม่เห็นทั้งสองข้าง เป็นคนตาบอดให้ลูกหลานดูแลพยาบาลอยู่ได้ประมาณ ๔—๕ ปี วันหนึ่งพ่ออยากไปเยี่ยมพระลูกชายที่วัดพระพุทธบาท ทั้ง ๆ ที่ตามองอะไรไม่เห็นลูกหลานก็พาไปพักอยู่กับพระลูกชาย ก็ได้ไปพบกับหมอชาวบ้าน รับรองว่าจะรับรักษาตาข้างหนึ่ง ซึ่งยังไม่ได้รับการผ่าตัดนั้นให้หาย โดยให้สัญญาว่าถ้ารักษาไม่หายจะไม่คิดค่ารักษาใด ๆ ทั้งสิ้นคงจะเป็นเพราะบุญเก่าของพ่อ จึงตกลงให้หมอจัดการรักษาจนหายเป็นปกติจากการที่มองไม่เห็นแล้ว โดยขั้นแรกเมื่อไปถึงบ้านหมอมองไม่เห็นอะไรเลย มืดตื้ออยู่อย่างนั้น แต่เมื่อหมอรับตัวเอาไว้แล้วก็จัดการรักษาตามวิธีการ โดยตรวจรักษาแล้วก็เอายามาปิดตาไว้แล้วให้นอนนิ่ง ๆ ประมาณสี่—ห้าชั่วโมง จึงเอายาที่ปิดตาไว้ออก พอเปิดตาครั้งแรกให้ก็ได้เห็นภาพต่าง ๆ รอบตัวปรากฏขึ้น พ่อบอกว่าดีใจมาก และได้เรียกหมอที่รักษาตาให้มองเห็นครั้งนี้ว่า หมอเทวดา แล้วตาข้างนั้นก็มองเห็นมาจนตลอดชีวิต

มีเหตุการณ์ในชีวิตพ่ออีกอย่างคือ ลูกสาวคนหัวปีที่ได้สมรสไปแล้วกำลังสร้างหลักฐานทางครอบครัว มีลูก ๕ คน แต่แล้วก็ได้ถึงแก่กรรมไปทั้งสองคนผัวเมีย ลูกทั้ง ๕ คน ก็ยังเล็กเมื่อใคร ๆ ถามว่า *"จะอยู่กับใคร"* เด็กเหล่านั้นก็บอกว่าจะอยู่กับพ่อใหญ่ พ่อในฐานะเป็นตาของเด็กเหล่านั้น ก็รับเลี้ยงดูแลอบรมสั่งสอน จนทุกคนโตขึ้นมีวัยอันสมควร หลานที่เป็นผู้ชายก็จัดการบวชและแต่งงาน ตลอดจนจัดการแบ่งมรดกทรัพย์สินให้เรียบร้อยทุก ๆ คน ตามปกติพ่อเป็นคนแข็งแรงไม่

ป่วยไม่เจ็บออด ๆ แอด ๆ เช่นคนอื่น และบอกว่าไม่เคยรู้เลยว่าการเป็นลม เช่นคนมีอายุทั่ว ๆ ไปนั้นเป็นอย่างไร แต่เมื่อมีอายุมากขึ้นความชราก็มาครอบงำร่างกายที่เคยแข็งแรงมาก่อนก็อ่อนล้าลงเป็นธรรมดา เป็นภาระของลูกหลานคอยดูแลกันมาเป็นระยะ ตั้งแต่อายุ ๘๐ ปี ลูกหลานญาติพี่น้องก็ตามใจ จนในที่สุดก็พักอยู่กับลูกหญิงหนูปั่น ที่บ้านยาง โดยที่หนูปั่นไม่มีลูกไม่มีภาระอื่น ๆ มากนัก จึงได้ทำปฏิการะสนองตอบพระคุณพ่อเต็มที่ ในที่สุดก็ล่วงลับดับไปตามธรรมดาของสังขาร

พ่อเทียบเมื่อยังมีชีวิตอยู่เป็นคนแข็งแรง ร่าเริง ขยันขันแข็ง เป็นพุทธศาสนิกชนผู้ถือมั่นในการบำเพ็ญบุญตักบาตรทำบุญเป็นประจำ เมื่อแม่น้องยังมีชีวิตอยู่ได้ร่วมกันสร้างธรรมาสน์แบบโบราณไว้ที่วัดหนองถ่านเหนือ ได้จัดให้มีงานเทศน์สามธรรมาสน์ฉลองกันใหญ่โต ต่อมาก็ได้ร่วมกับชาวบ้านกับสมภารวัดหนองถ่านเหนือ เริ่มสร้างโบสถ์ใหม่แทนโบสถ์เก่าวัดหนอง-ถ่านเหนือ โดยบริจาคทรัพย์ส่วนตัวบ้าง และชักชวนคนอื่นบ้าง ช่วยกันจนแล้วเสร็จเรียบร้อย อีกอย่างหนึ่งพอพ่อรู้ข่าวว่าเพื่อนบ้านหรือญาติมิตรคนไหนทำบุญ ถ้ารู้จักคุ้นเคยกันไม่ต้องบอกเชิญพอพ่อรู้ข่าวเท่านั้นก็จะไปร่วมอนุโมทนาด้วย แม้จะไม่มากมายแต่ก็แสดงถึงน้ำใจในสามัคคีธรรม และสังคหวัตถุธรรมของพ่อเป็นอย่างดี โดยเฉพาะข้อที่หนึ่งทานสังคหวัตถุนั้นพ่อบำเพ็ญมาเป็นนิจสินจนกระทั่งอายุมากแล้ว หลานเหลนตัวเล็ก ๆ มาเยี่ยมเยียนเที่ยวหากราบไหว้ พ่อก็จะควักกระเป๋าแจกสตางค์กันคนละเล็กคนละน้อยเสมอ

ชีวิตของพ่อเทียบปิดฉากลงแล้วด้วยโรคชรา โดยอาการสงบ ที่บ้านยาง ต.บ้านยาง อ.เสาไห้ จ.สระบุรี เวลา ๑๙.๐๐ น. วันที่ ๒๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๓๒ รวมอายุ ๙๐ ปี

รวบรวมโดย คณะเจ้าภาพ

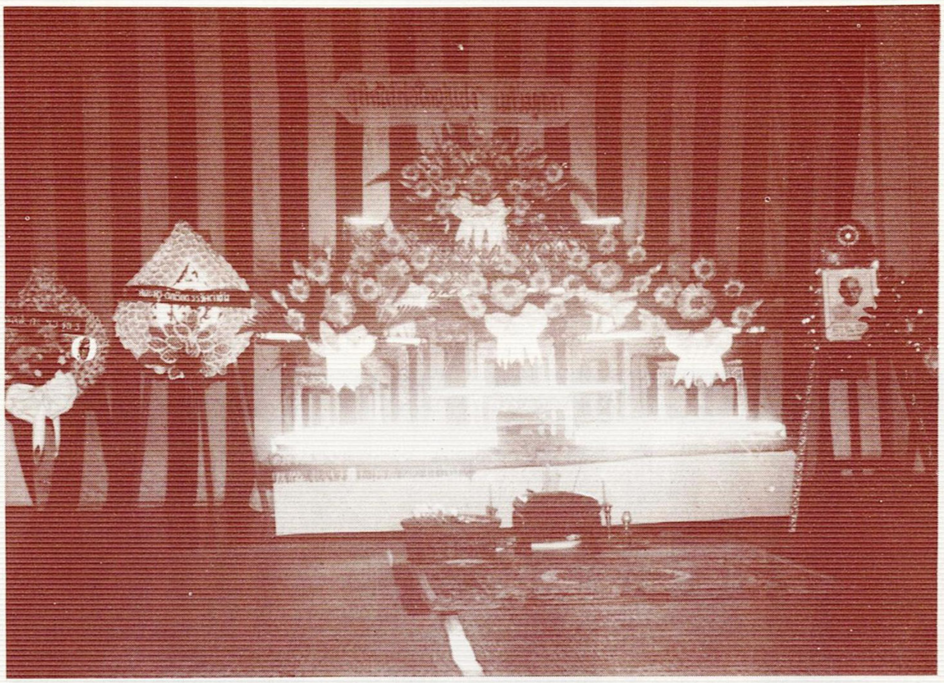

ตั้งศพบำเพ็ญกุศล ๒๑ — ๒๕ เม.ย.๓๒

บุตร, ธิดา

บุตร, หลาน

ค่ากลอนสอนจิต
ของเก่าและเป็นคติสอนใจ

กรประณมก้มประณตพระรัตนะ
ประพันธ์พจน์บทสอนกลอนชัดเจน
ขอองค์พระได้ดลจิตให้คิดเห็น
หวังได้เห็นพระไตรรัตน์เป็นฉัตรทอง

อันร่างกายตายแล้วเกิดเหมือนเชิดหุ่น
เราไม่เผาเขาก็เผาจนเราพอง
ส่วนบาปบุญหนุนนำตามสนอง
พึงดูกองฟอนเห็นเป็นพยาน

อย่าดูถูกมดแดงว่าแรงนิด
ถึงตัวตายต้องไว้ชื่อให้ลือนาน
อย่าแข่งฤทธิ์อวดอ้างแก่ช้างสาร
ให้ลูกหลานชั้นหลังเอาอย่างเรา

พระเพลิงผลาญนานครั้งยังไม่ยาก
เมาสุราเมรัยพอหายเมา
อันเพลิงราคนั้นเหลือทนเฝ้ารนเผา
อันความเขลาเมามากหายยากนัก

เมื่อทรัพย์มากหลากมาปัญญาช่วย
ถ้าไร้ทรัพย์อับปัญญาชะตาพัก
คนที่ป่วยก็หายได้ประจักษ์
ป่วยก็หนักรักก็หน่ายค่อยคลายลง

อันลมหวนยังไม่ป่วนเหมือนลมปาก
อย่าเชื่อนักมักตับจะคับโครง
กลืนก็ง่ายคายก็ยากถ้าหากหลง
ระวังเขาโยงยอดจมูกลูกผู้ชาย

น้อยที่รักมากที่ชังระวังตัว
ถึงยามเอ่ยก็อย่าเอื้อนเสมือนอาย
พึงลงหลักปักรั้วกันวัวหาย
อภิปรายถูกผิดคิดเป็นครู

นกตัวเล็กทำรังเล็กพอเหมาะร่าง
ไม่มีเท้าเลื้อยได้คล่องมองดูงู
โคจะแข่งแรงช้างช่างอดสู
วิสัยปูไร้หัวตัวยังจร

ชาติเสือร้ายหรือจะคลายซึ่งลายเสือ
ยื่นมณีมีค่าให้วานร
เกลือก็เกลือบางทียังมีหนอน
เห็นดีก่อนแล้วจึงคิดปิดทองเปลว

เห็นว่างามอย่าตะกลามตะกละนัก
วิสัยพาลพาลจะพาไปหาเลว
อันหลุมรักลึกลุ่มกว่าหลุมเหว
อันคนเหลวเหลวล้มกว่าตมเลน

ผู้หลงเถื่อนกู่ก้องพอร้องรับ ผู้หลงหับตัณหาสุดตาเห็น
ถ้าผัวหาบเมียคอนร้อนเป็นเย็น หกคะเมนไต่ลวดอวดเขาไย
อันวาจาที่กล่าวส่อชาวชาติ มารยาทส่อสกุลประยูรไหน
เอาดวงหน้าเป็นกระจกปกดวงใจ ชลาลัยลึกยังรู้ดูสายบัว
เมื่อเข้าไพรใช้พร้าเป็นอาวุธ เข้าหานุชเนื้อนิ่มต้องยิ้มหัว
ลาภและยศอยู่ที่ไหนก็ในตัว ดีหรือชั่วอยู่ที่ใจเป็นนายงาน
น้ำพึ่งเรือเสือพึ่งป่าตำราเล่า สัตว์พึ่งฝนคนพึ่งข้าวจ้าวพึ่งศาล
เห็นว่าชั่วอย่าพึ่งชังระวังการณ์ เห็นว่าดีอย่าพึ่งขานนิยมชม
อันหวานลิ้นกินตายคายก็ยาก ถ้าหวานปากหวานน้ำตาลพานจะขม
ว่าวจุฬาล่องลอยเพราะแรงลม มดตายถมทับน้ำผึ้งเพราะคลึงรส
มะนาวกลมใครไปกลึงได้คลึงเคล้า ปลายหนามแหลมใครไปเหลาจึงแหลมหมด
เอาน้ำตาลไปฝากกับปากมด คดต่อคดเข้าคู่พอรู้กัน
ช้างนอนตายทั้งตัวใบบัวปิด ปกความผิดว่าไม่รู้ดูน่าขัน
ไม่มีไก่ใช้เป็ดเทศน์ประชัน อันเผือกมันผิดกับกลอยน้อยไปฤๅ
จงนุ่งเจียมห่มเจียมอย่าเทียมเจ้า เขากินข้าวเรากินข้าวกระนั้นหรือ
ไม่เห็นควรแล้วอย่าขืนไปยื่นมือ อันโง่ดื้อเครื่องประดับสำหรับพาล
องค์รามลักษมณ์ยังเสียท่าแก่ม้ารีศ ดูกวางผิดเสียสีดาน่าสงสาร
อย่าโทษเขาเหมาเอากรรมนำบันดาล ถ้าฟุ้งซ่านลืมคิดไม่ผิดเวร
แมลงผึ้งคลึงเคล้าเอาเกสร แมลงวันว่อนมุ่งปองแต่ของเหม็น
อันโทษเขานั้นเล่าเท่าตัวเล็น โทษตนเห็นจนเต็มตาว่าไม่รู้
อันบาปกรรมนำประสพเข้าพบยักษ์ ส่วนบุญผลักให้มนุษย์ได้ไม่อดสู
อยากเป็นหมอเอาปลาหมอมาเป็นครู อย่าจับงูข้างหางระวังมัน
เมื่อฆ่าควายอย่าเสียดายแก่เม็ดพริก ถูกเขาหยิกรักหยอกออกจะขัน
เห็นสิบหน้าอย่าเหมาเอาทศกรรฐ์ สิบหน้านั้นยังน้อยกว่าหน้าคน
อันน้ำลึกพอหยั่งได้เท่าไรลึก ใจมนุษย์สุดจะลึกนึกฉงน
น้ำไม่เซาะเกาะไม่พังเข้าวังวน วิสัยผลที่จะเผล็ดเพราะเหตุมี
แข่งเรือแพถึงจะแพ้มีพายสู้ เห็นสุดรู้แข่งวาสนาต้องล่าหนี
อันน้ำน้อยย่อมแพ้แก่อัคคี ถ้าน้ำมีมากจะชนะไฟ

คนไม่ฟังอย่าสอนบอนอย่าบอก น้ำนิดหน่อยยังกระฉอกออกนอกไห
ชั่วแหละดีมีหมอดูอยู่ที่ใจ ใกล้หรือไกลหมอดูอยู่ที่ตา
ฝูงกระต่ายหมายชมพระจันทร์เจ้า มองดูเงาเสียให้ชัดวาสนา
หงส์ก็หงส์พงศากาก็กา อยู่ยอดหญ้าหรือจะเยี่ยมเทียมยอดยาง
ดูอาวาสอาจรู้ดูวิหาร คูคชสารอาจรู้ดูที่หาง
เห็นแต่แม่แลลอดตลอดนาง มองเห็นช้างเท่าหมูรู้อะไร
อันน้ำร้อนปลาเป็นเห็นไม่ยาก น้ำเย็นมากปลาตายนิยายไข
เมื่อถูกเจ็บแล้วต้องจำใส่น้ำใจ หนึ่งนิ่งไว้สองสอบสามตอบแทน
กระแสสินธุ์หรือจะวายกระแสคลื่น ดวงแขขึ้นหรือจะไร้ดาราแหน
ผู้มีบาทใช้บาทคนขาดแคลน ที่แร้นแค้นท่านเศรษฐีมีตำรา
ยอบ่าวไพร่ใช้ยอต่อเสร็จกิจ ยอสนิทอาจารย์ขานต่อหน้า
ยอญาติมิตรพึงยอต่อลับตา ยอคนบ้ายุยอให้พอใจ
แต่สี่เท้าก้าวย่างยังพลั้งพลาด อันนักปราชญ์จะมิพลั้งบ้างไฉน
ถ้าหินดีเหล็กดีตีเป็นไฟ ไม้ต่อไม้หมั่นสียังมีเพลิง
ถ้านิ่งได้ใจดีผีมักเข้า แม่ไม่กล่าวพ่อไม่ว่าก็อย่าเหลิง
เมื่อแมวลายไม่อยู่หนูระเริง เล่นเถิดเทิงกลางทุ่งมุ่งอะไร
คนหัวล้านมันใสอยากได้หวี นิ้วไม่มีอยากได้แหวนแผนไฉน
คนตาบอดอยากได้แว่นแหงนดูไย มีเพชรไทยเรือนทองต้องรองรับ
อันควายแก่เที่ยวแส่หาแต่หญ้าอ่อน หลานจะอ้อนนอนกับย่าชะตาอับ
ถ้าจะดูมิตรสหายเมื่อไร้ทรัพย์ ยามเราอับเขาช่วยปลิดคือมิตรแท้
หนทางไกลไปไม่พักคงจักถึง แม้ลึกซึ้งเพียรไปในกระแส
รู้ว่าคันดันไปคลำเอาตำแย ใช้เท้าแหย่ฐานหยอกนอกตำรา
ถ้าพลั้งปากเสียศีลสิ้นความสัตย์ ถ้าพลั้งพลัดตกต้นไม้ใครรักษา
ทะเลน้อยรอยโคโตราคา เหตุตัณหาปกหัวไม่กลัวแพง
อันความจริงหนีความจริงสิ่งนี้ยาก กินปูนมากร้อนท้องไม่ต้องแหนง
สีเดิมดำหรือจะทำเป็นสีแดง พระอินทร์แปลงก็ยังรู้ว่าอินทร์ปลอม
ถ้าถูกหมอถูกควานใช้งานคล่อง โลหะต้องเข้าไฟละลายหลอม
ดมดอกหญ้าไปพลางต่างพยอม ดมพอหอมดูพอหายระคายคัน

ฝูงหมาหมีมีเขาเต่ามีหนวด　　เหี้ยตะกวดมีงาคงน่าขัน
อันกองไฟใครเห็นไม่เป็นควัน　　มนุษย์นั้นไหนจะพ้นคนนินทา
อันนินทากาเลเหมือนเทน้ำ　　ไม่ชอกช้ำเหมือนเอามีดไปกรีดผา
หูจะฟังก็ชั่งหูดูชั่งตา　　เอาหนามมาหยอกเล่นไม่เป็นการ
ขอของรักห้ามนักตำราขอ　　ชิมแต่พอหวานปากเมื่ออยากหวาน
ดูกำลังของเราก่อนจึงรอนราญ　　อย่าได้หาญหักด้ามพร้าท้ากำลัง
ถึงมีปากมีเสียเปล่าเหมือนเต่าหอย　　เป็นผู้น้อยอย่าอวดดีไม่มีหวัง
ฆ้องไม่ดีตีเท่าไรก็ไม่ดัง　　ส่วนเสียงสังข์ฟังจับใจฟังได้เพราะ
ทำขอนสักจักต้องซื้อคชสาร　　จะใช้งานก็ต้องใช้ให้พอเหมาะ
ถ้าหกล้มคนแลเห็นเป็นหัวเราะ　　ให้เขาเยาะเล่นง่ายง่ายไม่อายฤา
เอาพิมเสนไปแลกเกลือนั้นเหลือคิด　　พระขรรค์กริชแลกกับพร้าควรค่าหรือ
เอาหลังมือพลิกมาเป็นหน้ามือ　　โลกเขาถือความจริงเป็นมิ่งเมือง
เห็นช้างขี้ขี้บ้างเอาอย่างช้าง　　เห็นเหมืองกว้างก็จะกว้างเอาอย่างเหมือง
มีเบี้ยน้อยหอยน้อยใช้อย่าให้เปลือง　　ฟ้ามักเหลืองเมื่อยามเย็นเห็นทุกคน
ถ้านาดีน้ำดีมีข้าวกล้า　　การทำนาก็คงได้ไม่ไร้ผล
จงอุตส่าห์พยายามไปตามจน　　แต่นกอยู่บนเมฆมิดยังติดตัง
ฝูงหิ่งห้อยน้อยแสงจะแข่งแข　　ส่งกระแสเสียงให้ละม้ายสังข์
จะแข่งเขาเราต้องรู้ดูกำลัง　　อย่าให้พลั้งพลาดแพ้มีแต่อาย
ขุมนรกมิใช่โบกขรณี　　เปลวอัคคีก็มิใช่กระแสสาย
อันน้ำส้มมิได้หวานเหมือนตาลทราย　　เห็นอบายก็ว่าบ้านขันพิลึก
เอาทองดีไปสีกับกระเบื้อง　　ทองจะเปลืองหมดสิ้นหินยังสึก
หญิงกับชายใกล้กันมันพิลึก　　เพียงแต่นึกก็ไม่หรอเหมือนสอพอง
อย่าดูถูกงูพิษฤทธิ์มันร้าย　　หมองูตายเพราะงูคู่สนอง
เป็นผู้ใหญ่จงเอาอย่างคันช่างทอง　　การสอดส่องเป็นวิสัยผู้ใหญ่ยง
ถ้าโลภนักมักลาภจะสาบสูญ　　เมื่อมีบุญคงได้สมประสงค์
หวังไม้จริงทิ้งไม้ไผ่กลายเป็นพง　　อย่าทะนงโอหังนั่งหาวลม
อันรสปากหากหวานก็หวานเด็ด　　บรเพ็ดขมไม่มากเท่าปากขม
ถึงมีดคมก็ไม่มากเท่าปากคม　　รสหวานขมคมไม่มากเหมือนปากคน

ต้นบอนคันก็ยังหย่อนกว่าบอนปาก พอแว่วกรากมักจะกราวราวกับฝน
อย่าเชื่อใครใต้เหนือเชื่อใจตน อย่าเชื่อคนโฉดเขลาเบาปัญญา
คนปากมากเหมือนสุนัขมักหอนเห่า เห่าเปล่าเปล่ามันไม่กัดขัดแข้งขา
เห่ากระโชกโฮกแลก็แต่ตา หมาไม่กล้ามันจึงเห่าให้เรากลัว
เล่นกับหมาหมาจะเคลียเข้าเลียปาก เล่นกับสากสากจะลอยมาต่อยหัว
สีแดงแดงอย่าได้เห็นว่าเป็นวัว รู้สึกกลัวก่อนกล้าได้ท่าทาง
การรู้หลบซ่อนเร้นจะเป็นปีก การรู้หลีกปราชญ์ว่าจะเป็นหาง
รักกันนักมักไม่ยืดต้องจืดจาง เพราะเป็นทางรักชังเปลี่ยนเวียนกันไป
เป็นเสาหินอย่าทะนงว่าคงหลัก ไปมาผลักบ่อยเข้าเสายังไหว
น้ำใจคนปนตัณหาไม่ว่าใคร สิ่งทั้งหลายต้องพ่ายฤทธิ์อนิจจัง
คนที่เกลียดชังเราเท่าผืนเสื่อ ที่รักเราน้อยเหลือเท่าผืนหนัง
สิ่งที่ทำคำที่พ้องต้องระวัง ดูหน้าหลังเสียให้รอบประกอบการ
เป็นแม่เรือนเปรียบเสมือนเป็นรากแก้ว เสียรากแล้วต้นและใบไม่ไพศาล
ถึงสิบรู้ก็ไม่ถึงครึ่งชำนาญ สิบเราวานเขาไม่ถึงหนึ่งเราเอง
ถ้ากล้านักมักจะบินสิ้นแรงฝน ถ้าอ่อนนักมักมีคนจะข่มเหง
กายเป็นหลักปากเป็นรั้วคนกลัวเกรง ขืนตะเบ็งล้อมแต่หนามคนขามฤๅ
ผีเรือนตัวชั่วร้ายไม่ใส่โทษ กระสือโหดเหินกรายใส่กระสือ
อย่าจับปลาในหนองทั้งสองมือ ถ้าจะถือถือให้มั่นคั้นให้ตาย
อย่าพายเรือทวนแควกระแสเชี่ยว ถึงมีเรี่ยวแรงก็แพ้กระแสสาย
เป็นสตรีมีแต่อับรับแต่อาย เป็นชาติชายแม้จะชั่วก็ชายชาญ
อันคนพาลหวานพจน์เหมือนรสอ้อย กินอร่อยไปปลายก็คลายหวาน
ไม่มีเหยื่อที่ไหนปลาจะมาพาน ระวังหวานหวานเป็นลมขมเป็นยา
ถามกอขออยู่ที่ไหนทายไม่ผิด เห็นศักดิ์สิทธิ์ว่าชะงัดวาสนา
ดูเยี่ยงกาแต่ก็อย่าเอาอย่างกา อุตส่าห์หาแต่อย่าคิดให้ผิดทาง
กินข้าวต้มกระโจมกลางระวังร้อน จงหยิบช้อนค่อยค่อยตักปากกระถาง
เจ้าชู้ยักษ์มักไม่วายไปตะราง ช่วยกันสางช่วยหารีบหากิน
อย่าใจเร็วด่วนได้จะวายวุ่น อย่าพกนุ่นไว้ในอกจงพกหิน
เพียงนุ่งเขียวอย่าได้เห็นเป็นองค์อินทร์ ต้องเดินดินดอกหนาอย่าทนง

อย่าหลงนักรักเมียจะเสียญาติ เขาก็ชาติกาไก่มิใช่หงส์
ที่สูงนักอยากได้ใช้พะอง ขึ้นทนงปีนป่ายจะวายปราณ
ถ้าสูงนักมักจะล้มเพราะลมพัด ถ้าต่ำนักมักมีสัตว์ประหัตประหาร
ที่รู้น้อยพลอยให้ใจรำคาญ ที่รู้มากยากนานเพราะการรู้
ไพรีล่าอย่าได้หลงทนงจิต จงปกปิดหน้าหลังระวังสู้
เห็นว่าซวนเซถอยต้องคอยดู อย่าตีงูให้หลังหักจักมีเวร
จระเข้คับหนองคลองจะยาก จะชักลากเอาใส่เรือก็เหลือเข็ญ
ถ้าใจดีผีมักเข้าทุกเช้าเย็น นัยน์ตาเห็นก็ชั่งตาจะพายับ
เขาตีกันอย่ากั้นกลางเข้าขวางไม้ เราเคราะห์ร้ายร้ายบ้างไม่ฟังศัพท์
ถ้าทรัพย์มากปากดีมีคนนับ ถ้าเมื่อทรัพย์อัปภาคย์จะยากนาน

เจ้าท่านเกลียดก็อย่าเกลียดผสมเจ้า การุญเขาผู้ผิดอย่าคิดผลาญ
ไม่เป็นกงอย่าได้เห็นว่าเป็นการ ผู้ผิดพาลหรือพาลผิดใช่กิจตัว
ผมเผ้ารกรุงรังไม่สางหวี ตัวอัปรีย์เหาไรจะไต่หัว
กางกระดาษวาดเสือให้วัวกลัว เฉพาะวัวดอกหนอท้อพยัคฆ์
อันเหวลึกอย่าได้นึกว่าเหวตื้น ปากเหวลื่นอย่าคะนองไปลองผลัก
ตกเหวหินปีนป่ายได้ยากนัก ตกเหวรักต้องเสือกสนไปจนตาย
ศิษย์หนีครูสามคราบารยามาก สามคนลากยังไม่ไหวน่าใจหาย
เขาก็ชายอย่าไปคาดประมาทชาย พิษน้ำลายจะเป็นทุกข์สุขไม่มี
อันหญิงงามสามผัวจงกลัวโทษ ชายสามโบสถ์อย่าได้คบพึงหลบหนี
อันปากกาว่ายาวเท่าไรมี ปากคนนี้ยาวมากกว่าปากกา
ถ้ารักฝังซังก็ฝากในรักด้วย ถ้ารักม้วยเห็นซังไม่กังขา
มิใช่งาดันไปคั้นเอามันงา ฆ่าปูหาโลหิตผิดโบราณ
ของหยิบง่ายหายก็รู้อยู่เป็นที่ เมื่อคาวมีอย่าไปเคล้าคาวกับหวาน
มีบ้านเรือนหรือไร่นาอย่าซมซาน กิจในบ้านเป็นสมบัติของสตรี
อย่าตีงูให้กาจะพาบาป กาจะคาบงูกินแล้วบินหนี
เอากระดูกแขวนคอก็ว่าดี สวรรค์มีอยู่กับเขาเรานรก
จะลูบหน้ามาปะทะปะจมูก พูดไม่ถูกไตตับมันคับอก
กลืนไม่ไหวคายไม่ออกขยอกยก ต้องคาพกคาย่ามไปตามเวร

พ่อไม่แก่แม่ไม่ตายได้หมายพึ่ง เฟื้องสลึงแบกหามไปตามเข็ญ
ไม่ใช่พระก็ต้องพลอยคอยประเคน จะแลเห็นน้ำกับฟ้าพะว้าพะวัง
ถ้าปลูกผักต้องหมั่นตักวารีรด จะปรากฏดอกใบสมใจหวัง
คนอิ่มก่อนดูละครที่ท้ายวัง อิ่มทีหลังนั่งล้างชามน้ำตาย้อย
ลงบันไดสามขั้นโบราณว่า ให้คับหน้าตึงหลังตั้งละห้อย
อย่าดูถูกบุญกรรมว่าทำน้อย ทำบ่อยบ่อยหมั่นทำไปได้เป็นกอง
อันหญิงม่ายชายอย่าตำราห้าม เพราะน้ำคร่ำขุ่นมัวตัวจะหมอง
ถ้าหญิงม่ายชายมรณ์พอนอนครอง ถ้าหญิงสองแล้วชายโสดคงโปรดนัก
เมื่อเรียนผูกต้องเพียรเข้าเรียนแก้ ให้รู้แน่แก้ได้ถูกลูกสลัก
เรียนแต่ผูกไม่เรียนแก้แย่ตาลัก ใครเขาจักตามแก้ก็แย่กัน
ไม่ถูกถามอย่าตะกลามตะกละกล่าว ไก่สามหาวมิใช่ยามตะกลามขัน
กลัวไว้หน้ากล้าไว้หลังระวังทัน คนทุกวันแปดเหลี่ยมและแปดคม
คนหน้าเนื้อใจเสือนั้นเหลือคบ ข้างนอกกลบหวานไว้ข้างในขม
มะนาวเกลี้ยงยังไม่ล้นเหมือนคนกลม เร็วกว่าลมเหลี่ยมลบตลบตะแลง
ฝนจะตกมาเท่าไรน้ำไม่ขัง เที่ยวไหลหลั่งลงคูรูระแหง
รสไม่รู้ดูจวักที่ตักแกง จนน้ำแห้งเปรี้ยวหวานไม่พานรู้
อันสุรานารีกีฬาบัตร รีบขจัดไปให้หมดน่าอดสู
คนด้วยกันดันไปส่งให้ลงรู มิใช่ปูใช่แป้งอย่าแสร้างยุ
เสือจะกลืนอย่าไปขืนเข้าแหกปาก อารามอยากกินเนื้อเสือมันดุ
เอาตะโกมาปลูกจึงถูกคุ โทษท่านมุเราผิดคิดดูไย
อันภูษาค่ามากอย่าอยากห่ม ดูพอสมพองามตามวิสัย
ตัวเท่าเสาเงาเท่าเรือนเปียกเปื้อนไป จะทุกข์ใจไร้ทรัพย์อับปัญญา
อันตัวต่ำยังอวดทำสิงหนาท มิใช่ปราชญ์ยังอวดคิดปฤศณา
อุตส่าห์ว่ายเวียนเลาะเกาะนาวา ถึงจะช้าก็ได้พร้าสองเล่มงาม
จงฟังหูไว้หูดูไปก่อน อย่าหนาวร้อนก่อนไข้มิได้ถาม
ฟังให้รู้ดูให้แน่กระแสความ ถ้าสามผลามหลุกหลิกจะพลิกแพลง
คนตาบอดยังสอดตาเข้ามารู้ ทำนอกครูอวดฤทธิ์จิตกำแหง
ไม่รู้จักเงาหัวตัวเท่าแมง จะสิ้นแรงต้องยืนตายอายแก่มด

ที่ขวากหนามอย่าตะกลามจะเสียเกือก ที่รั้วเรือกอย่าตะกายจะอายกฎ
ม้าลำพองก็ยังลองพาลพยศ ภูเขาคดดัดยังง่ายกว่าใจคน
อันความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอด ปัญญายอดหย่อนสติไม่ผลิผล
มีวิชามีเสียเปล่าเข้าตาจน ศีลอยู่บนสัตย์อยู่ล่างเป็นต่างรอง
เห็นธงแดงเข้าไม่ได้ใจริกริก นั่งเหงื่อซิกตกปลาตามท่าหนอง
ทุกข์ก็กลั้วชั่วก็ทำน้ำเป็นฟอง ตาขุ่นหมองมองอะไรมิได้ละ
สิบคนสิบปัญญาราคามาก ถึงเป็นนาคเนื้อทองไม่ต้องปะ
เมื่อรบศึกไร้อาวุธสุดชนะ รบโมหะเว้นปัญญาก็ท่าแพ้
คนปากมากปดมากมักไม่ผิด กะพี้นิดเปลือกหน่อยต้องพลอยแน่
จะเลือกใช้ไม้ที่แน่นต้องแก่นแท้ อย่าชะแง้เชื่อฝอยจะลอยลม
ปลาเกล็ดแห้งแกงไม่ดีมีแต่กาก ดูหอยทากปากยังเหินเดินขรม
คมก็คมอยู่ในฝักรักจะคม ดูให้สม สมใจที่ในตัว
เอากระจกมาส่องเท้าเศร้าราศรี เปรียบภรรยากาลีที่ขี่ผัว
กลัวเพราะรักหนักเพราะล้ำตำรากลัว อย่าถือตัวอวดฉลาดปราชญ์จะแคลน
เดินตามทางหนามไหน่คงไม่ปัก อย่าหาญหักปืนคอกทำนอกแผน
เห็นอบายไฟเรืองว่าเมืองแมน ปะรังแตนเมื่อหนีเสือก็เหลือเคราะห์
ต้นและปลายจงใคร่ครวญให้ถ้วนถี่ อันไม้ดีมักจะมีกระรอกเจาะ
ตายก็ตายโดยดีมีหมอนเมาะ อย่าเที่ยวเหาะเหินตายอายมนุษย์
อย่าจุดไต้ตำตอคอจะร้อน ถ้าสาครมีปลาไม่ช้าผุด
อย่ากินน้ำเพื่อแล้งแรงจะทรุด สูงที่สุดยังต้องล้มเพราะลมพาน
วิสัยเสือหรือจะเบื่อเนื้อมฤค วิสัยฮึกหรือจะวายกระหายหาญ
อันสาครหรือจะเบื่อชลธาร อันเพลิงผลาญห่อนจะเบื่อซึ่งเชื้อไฟ
เมื่อเราผิดต้องติดขังพอหวังพ้น ถ้าติดวนตัณหาสักคราไหน
ใจไม่ละละแต่ปากก็ยากใจ อีกเมื่อไรก็เมื่อนั้นถึงกัลปา
อันเกิดแก่เจ็บตายของใครเล่า เป็นของเราก็เพราะมันสามตัณหา
จงหยิบตรีไตรลักษณ์อันศักดา เข้าเข่นฆ่าฟาดฟันให้บรรลัย
มัจจุราชนายเราเอาเป็นแน่ ต่างก็แต่เร็วช้าอย่าสงสัย
คืนและวันพลันดับลับลงไป เราก็ใกล้ป่าช้ามาทุกวัน

อันทานศีลภาวนาอย่าเลยละ อุตสาหะสืบสร้างทางสวรรค์
ถ้าบุญส่งคงนิพพานไม่นานครัน เกษมสันต์แสนสุขสิ้นทุกข์ภัย
จบระบิลสิ้นสอนกลอนคติ อ่านแล้วตริตรองความตามคำไข
ขออำนาจคุณพระรัตนตรัย เป็นธงชัยฉัตรกั้นผู้อ่านเอย.

..........จบคำกลอนสอนจิตแต่เพียงเท่านี้..........

กำบ่ะเก่า

พิเนตร น้อยพุทธา

คนสระบุรีจำนวนมากพูดภาษาไทยสำเนียงคนภาคเหนือ คนเหล่านี้เรียกตนเองว่า *"คนยวน"* เขาเหล่านี้มีบรรพบุรุษที่อพยพมาจากเมืองเชียงแสนเมื่อ พ.ศ. ๒๓๔๗ เริ่มแรกก็อยู่ท้องที่อำเภอเสาไห้ แต่ปัจจุบันมีคนยวนกระจายกันอยู่ทุกอำเภอในจังหวัดสระบุรี

คนยวนมีวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของตนมาช้านาน สิ่งเหล่านี้เป็นเสมือนทุนทรัพย์ที่ท่านได้สะสมและมอบให้แก่คนยวนรุ่นต่อ ๆ มา การส่งมอบทุนทรัพย์ของท่านทำหลายวิธี เช่น ด้วยการฝึก ด้วยการสอน และการทำให้ดูเป็นตัวอย่าง คนรุ่นเราจึงเรียนรู้สิ่งเหล่านี้โดยวิธีลัด เพราะประสบการณ์เหล่านี้บรรพบุรุษท่านได้ใช้เวลานานมากในการเรียนรู้ แต่มนุษย์รุ่นเราเพียงอ่านคำสอนใช้เวลาไม่มากนักก็เรียนรู้แล้ว

คำสอนของบรรพบุรุษอาจแบ่งได้เป็นสองประเภท คือ ประเภทแรกได้แก่ *สุภาษิต* อันเป็นคำสอนโดยตรง เช่น บ่อกว่าพึงทำอย่างนี้ พึงเว้นอย่างนั้น, ประเภทที่สองได้แก่ *คำพังเพย* อันเป็นถ้อยคำที่กล่าวขึ้นเป็นกลาง ๆ เพื่อให้ผู้ฟังตีความเอา คำสอนทั้งสองประเภทนี้คนยวนเรียกว่า *กำบ่ะเก่า* หรือ *กำจำบ่ะเก่า* คือ เป็นถ้อยคำเก่า ๆ สั้น ๆ กระทัดรัด แต่มีสาระอยู่ในถ้อยคำนั้น เราไม่ทราบว่าใครเป็นผู้กล่าวถ้อยคำเหล่านี้เป็นคนแรก และกล่าวไว้ตั้งแต่เมื่อไร แต่ในคำกล่าวของท่านเรามองเห็นได้ว่าท่านได้มีประสบการณ์เรื่องนั้นมานานจึงกล่าวออกมาอย่างนั้น แลคำสอนของท่านก็ไม่ล้าสมัย สามารถนำมาปฏิบัติได้เหมาะสมกับกาลปัจจุบัน เราจึงถือว่าถ้อยคำเหล่านี้เป็นมรดกอันล้ำค่าของสังคม ที่เราควรศึกษา รักษา และถ่ายทอดสืบต่อกันไป

ต่อไปนี้จะนำกำบ่ะเก่า หรือ สุภาษิตของคนยวนมาแสดงไว้บางส่วน ดังต่อไปนี้

๑. มารยาทและข้อควรปฏิบัติบางประการ

มารยาท คือ สิ่งที่แสดงออกมาทางกายและวาจาให้ปรากฏแก่คนภายนอกลักษณะของผู้มีมารยาทอันดีงามนั้นจะมีสามลักษณะ คือ สุภาพ รู้จักให้เกียรติผู้อื่นและถ่อมตน มารยาทอันดีงามจะเป็นเครื่องร้อยรัดให้คนอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุข สังคมที่มีมารยาทจะมีลักษณะ ๔ ร. คือ ราบรื่น รื่นรมย์ รักใคร่ และเรียบร้อย คนยวนได้สอนเรื่องมารยาทไว้ดังนี้

ก. ความอ่อนน้อมถ่อมตน

คนยวนสอนว่า *ไม้อ่อนบ่ห่อนหัก คนหลวกรู้อ่อนน้อม* (ไม้ที่อ่อนจะไม่หัก คนฉลาดจะรู้จักอ่อนน้อม) หรือ *ไม้บ่เนิ้ง เผิ้งไหนจักต๋อม หมาบ่งอม แมวบ่ยี่เขี้ยว* (ไม้ไม่อ่อน ผึ้งที่ไหนจะมาทำรังอยู่ สุนัขไม่ขู่แมวก็ไม่กลัว) นั่นก็คือให้รู้อ่อนน้อมถ่อมตน *อย่าตีกลองแข่งฟ้า อย่าขี่ม้าแข่งตะวัน* คือ อย่าทะนงตน ลืมตน เวลาไปที่ใดท่านก็สอนว่า *เข้ามาควรดีบอก ออกไปควรดีกล่าว* นี่ก็คือท่านสอนให้ไปลามาไหว้นั่นเอง.

ข. ความมีไมตรีต่อญาติ

คนยวนสอนไม่ให้ละทิ้งญาติของตนว่า *หนีจากปี้น้องจักไปเปิ้งไผ หนีจากไฟไปเปิ้งหิ่งห้อย* (หนีจากพี่น้องจักไปพึ่งใคร หนีจากไฟไปพึ่งหิ่งห้อย) นั้นไม่สมควร, หากพี่น้องทะเลาะกันก็สอนว่า *ปี้น้องผิดกั๋นเหมือนมีดฟันน้ำ* (พี่น้องทะเลาะกันเหมือนมีดฟันน้ำ) ถึงอย่างไรเขาก็ตัดกันไม่ขาดเหมือนเอามีดฟันน้ำ และท่านก็สอนให้หมั่นไปมาหาสู่ญาติว่า *สวนบ่เข้าฮกเป๋นป่าหญ้าคา ปี้น้องบ่ไปหากั๋นก็ก๋ายเป๋นอื่น* (สวนไม่เข้าก็จักรกเป็นป่าหญ้าคา พี่น้องไม่ไปหากันก็กลายเป็นอื่น) ในการไปหาญาติพี่น้องนั้นก็ต้องไปเวลาอันควรเช่นกัน ท่านสอนว่า *กิ๋นแก๋งหื้อผ่อต๊องไปหาปี้น้องหื้อดูยาม* (กินแกงให้ดูท้อง ไปหาพี่น้องให้ดูเวลา) มิฉะนั้นจะเป็นการรบกวนเขา คนยวนสอนให้พึ่งตนเองว่า *ปี้น้องเป๋นเศรษฐีอย่าดีไปใกล้ เฮาตุ๊กยากไร้ก้มหน้าบกดิน* (พี่น้องเป็นเศรษฐีอย่าดีไปใกล้ เราทุกข์ยากไร้ก้มหน้าขุดดิน) ถ้าเราเป็นคนเข็ญใจไปหาเขาเขาอาจคิดว่าตนไปรบกวนเขาก็ได้ ต้องหัดพึ่งตนเอง แต่อย่างไรก็ตามแม้พี่น้องจะเป็นคนเข็ญใจมาหาเรา ท่านก็สอนไม่ให้ละทิ้งกันว่า *บ่กิ๋นผัก บ่มีเหยื่อต้อง บ่เอาปี้เอาน้อง เสียหน่อเสียแนว* (ไม่กินผักไม่มีเหยื่อท้อง ไม่เอาน้องเสียหน่อเสียแนว)

ค. มารยาทในการขอ

คนยวนสอนเรื่องการขอไว้ว่า *ฟันไม้หื้อผ่อต๋อ ขอหื้อผ่อหน้า* (ฟันไม้ให้ดูตอ ขอให้ดูหน้า) หน้าของคนจะบ่งบอกอารมณ์ของผู้นั้น ถ้าเขามีสีหน้าดี ขอมักจะไม่พลาด และคนยวนสอนต่อไปอีกว่า *ขอเขาอย่าเอานัก ลักอย่าเอาน้อย* ไม่ควรขอกันมาก ต้องรู้จักเกรงใจกัน แต่ถ้าลักของใครอย่าลักน้อย เพราะไหน ๆ ลักแล้วหากเขาจับได้ก็มีโทษอยู่แล้ว เมื่อจะลักก็ควรเอาให้มาก ๆ เป็นอย่างนั้นไป.

ง. มารยาทที่พึงปฏิบัติต่อนาย

นายคือผู้บังคับบัญชาสามารถให้คุณให้โทษแกลูกน้องได้ ผู้เป็นลูกน้องถ้าสามารถทำให้นายพึงใจแล้ว ย่อมเจริญก้าวหน้าในอาชีพของตน คนยวนได้สอนมารยาทที่พึงปฏิบัติแก่นายไว้หลายประการ เช่น

อย่าข้ามหัวนาย อย่าก๋ายหัวล่าม (อย่าข้ามหัวนาย อย่ากรายหัวล่าม)

อย่าดูหมิ่นเจ้า อย่าเล่าขวัญนาย อย่าขายของฝาก อย่าปากบ่เป๋นธรรม (อย่าดูหมิ่นนาย อย่านินทานาย อย่าขายของที่รับฝากเขาไว้ อย่าพูดไม่เป็นธรรม)

ใคร่หื้อเปิ้นฮักหื้อหมั่นทำก๋าร ใคร่หื้อเปิ้นสงสารอย่าไปแอ่วเล่น (อยากให้ท่านรักให้ขยันทำการงาน อยากให้ท่านสงสารก็อย่ามัวเอาแต่เที่ยว)

อย่านั่งท่าก๋าร อย่าหื้อเปิ้นวานเปิ้นใจ๊ อย่านอนท่าไข้ (อย่านั่งคอยให้งานมาหาตัว ตัวต้องไปหางาน อย่าคอยให้นายท่านใช้ ยังไม่ป่วยไข้ก็อย่านอนคอยท่าไข้)

๒. คำสอนเกี่ยวกับเรื่อง ผัว ๆ เมีย ๆ

ทุกคนย่อมต้องการความสุข เหตุที่ทำให้คนเรามีสุขตามฐานะของปุถุชนนั้น คนยวนท่านว่ามี ๖ อย่าง คือ "สุขเพราะมีข้าวไว้กิน สุขเพราะมีดินไว้อยู่ สุขเพราะมีคู่นอนนำ สุขเพราะมีเงินคำเต็มไถ้ (ถุง) สุขเพราะมีเรือนใหญ่มุงกระดาน สุขเพราะมีหลานนั่งเฝ้า" นี่คือยอดแห่งสุขของปุถุชน

ความสุขที่เกิดจากการมีคู่นั้นเป็นเรื่องสำคัญ คนยวนบอกว่า *"มีนารีอยู่เฝ้า บ่เท่ามีคู่ผัวตัวเมีย"* อีกบทหนึ่งว่า *บ่มีจ๊อนตุ๊กเมื่อต่อนหีบแก๋ง บ่มีเปื้อนเมียแปงกิ๋นแหนงเมื่อเฒ่า* (ไม่มีช้อนจะเป็นทุกข์เมื่อตอนซดน้ำแกง ไม่มีเมียจะกินแหนงเมื่อเฒ่า) แสดงว่าการไม่มีผัว ไม่มีเมียเป็นความทุกข์อย่างหนึ่ง ซึ่งเทียบกับกลอนของสุนทรภู่บทหนึ่งได้ว่า *"ถึงจะอยู่วิมานสถานทิพย์ อยู่สูงลิบเลิศมนุษย์สุดประถม หากขาดคู่อยู่เรียงเคียงภิรมย์ จะตรอมตรมตรึกหาเป็นอาจิณ"*

จะมีผัวมีเมียได้เมื่อไร คนยวนสอนว่า *ใหญ่บ่ตันแล้ว เมีย ๆ ผัว ๆ บ่ใจ้เหมือนงัวมัดแฮ้วกิ๋นหญ้า* (โตไม่ทันไรก็อยากมีผัวมีเมีย เรื่องทำนองนี้มิใช่ง่ายเหมือนเอาวัวมาผูกแล้วให้กินหญ้า) จึงควรต้องโตพอสมควรก่อน แต่ก็ไม่ควรจะครองโสดจนนานเกินไป ดังที่ท่านสอนว่า *ทำนาหล้าเป็นข้าควาย มีเมียขวายเป็นข้าลูก* (ทำนาช้าจะเป็นข้าของควาย มีเมียสายจะเป็นข้าลูก) อีกบทหนึ่งท่านสอนว่า *ฝ้ายเส้นหึกตอบ่เข้า บ่าวสาวเฒ่าบ่มีไผเอา* (ด้ายเส้นใหญ่ทอไม่เข้า หนุ่มสาวเฒ่าไม่มีใครเอา) อีกบทหนึ่งสอนสาวโดยเฉพาะว่า *อาบน้ำหื้อฮู้จักหนาว เป๋นสาวหื้อฮู้จักเบื่อ* (อาบน้ำให้รู้จักหนาว เป็นสาวให้รู้จักเบื่อ) คือ อย่ามัวเพลินกับความเป็นสาวจนนานเกินไป คนยวนบอกว่ากลิ่นของสาวแก่กับกลิ่นสาวจี๋ (คือสาววัยเอ๊าะ ๆ) นั้นผิดกัน *สาบกลิ่นสาวจี๋เหมือนสารภีซ้อนกาบ สาบกลิ่นสาวเฒ่าเหมือนจิ๊นเน่าแรมคืน* (กลิ่นสาวรุ่นเหมือนดอกสารภีซ้อนกลีบ กลิ่นสาวแก่เหมือนเนื้อเน่าค้างคืน) แหม....ว่ากันแรงไปหน่อยนะพ่อเฒ่า

เมื่อเป็นสาว มีหนุ่ม ๆ มาเกี้ยว คนยวนสอนไว้ว่า *หื้อมีนตากว้างผ่อตางยาว ๆ เป๋นฮ้างเป๋นสาวหื้อผ่อถี่ ๆ* (ให้ลืมตากว้าง ๆ มองทางให้ยาว เป็นร้างเป็นสาวให้ดูให้ถี่ถ้วน) คือให้พิจารณาดูดี ๆ นั่นเอง และสอนอีกว่า *เอาผัวต่างบ้านฮ้ายกว่าเอาขี้คร้านบ้านเดียวกั๋น* (มีผัวต่างบ้านร้ายกว่าเอาคนเกียจคร้านบ้านเดียวกัน) เพราะคนบ้านเดียวกัน ดี ๆ ชั่ว ก็รู้กันดีอยู่แล้ว เมื่อคิดว่าจะแต่งงานกับใคร คนยวนสอนอีกว่า *จะเอาผัวหื้อถามจาวบ้านจะตอบต้านจู๋หื้อถามป้อแม่ยังเรือน* คือก่อนจะตกลงปลงใจกับใครควรปรึกษากับพ่อแม่หรือญาติเสียก่อน ทำให้เหมือนตนมีพ่อมีแม่

สำหรับคนหนุ่มนั้น ถ้าจะเลือกมีเมียงามจำมีผลดังนี้ *เมียงามตุ๊กเมื่อตอนไปก๊า มีเมียบ่งามตุ๊กเมื่อปาไปปอย*(มีเมียงามเป็นทุกข์เมื่อตอนไปค้า มีเมียไม่งามจะเป็นทุกข์เมื่อพาเมียไปออกงาน) คนยวนได้เปรียบเทียบความงามไว้อีกบทหนึ่งว่า *แม่ญิงงามเปียงฟ้าบ่เต้าต๋าไม้อันเดียว* (ผู้หญิงถึงจะงามเพียงฟ้าก็มีคุณค่าสู้ตาไม้อันเดียวไม่ได้) อีกบทหนึ่งคนยวนสอนว่า *คนงามเปิ้นเอาไว้เป๋นจู๋ คนขี้อู้เอาไว้เป๋นเปื้อนเดินตาง* (คนงามให้เอาไว้เป็นชู้ คนที่พูดเก่งท่านให้เอาไว้เป็นเพื่อนเดินทาง)

ในการเลือกคู่นั้น ท่านสอนให้เลือกคนดีเป็นหลัก ดังที่สอนว่า *ผัวแก้วเมียแสงเปาแปง จื้นจ๊อย บ่มีโศกสร้อยเคืองคาย ผัวเผตเมียยักษ์ ย่อมจักสิบหาย เป๋นตี้ละอาย ตังหลายเปื้อนบ้าน* (ผัวดีเมียดีย่อมอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข ไม่มีโศกเศร้า ถ้ามีผัวเปรตหรือยักษ์ ย่อมจักฉิบหาย ทั้งยังเป็นที่ละอายแก่ชาวบ้านอีกด้วย)

เมื่อแต่งงานกันแล้วก็ต้องรักกันให้มั่นไว้ ท่านสอนว่า *ผัวบ่นับถือเมีย ข้าวเต๋มหลอง เต๋มเยียก็บ่ค้าง เมียบ่นับถือผัวมีทองก้อนเต้าหัวก็เสี้ยง* (ผัวไม่นับถือเมียถึงจะมีข้าวเต็มยุ้งฉาง ก็หมด เมียไม่นับถือผัวถึงจะมีทองก้อนเท่าหัวก็หมดอีกเช่นกัน) ดังนั้น ผัวเมียจึงต้องรักกันนับถือกัน *เมื่อยามฮักน้ำต้มผักก็ว่าหวาน ใจ๋บ่เจยบาน น้ำต๋าลก็ว่าส้ม* (เมื่อยามรักน้ำต้มผักก็ว่าหวาน ถ้าใจไม่ยินดีต่อกันน้ำตาลก็มีรสเปรี้ยว)

วิธีระวังรักษาเมียบทหนึ่งท่านสอนว่า *มีเงินอย่าหื้อเปิ้นกู้ เมียมีจู๊กเพราะผัวใจ๋ดี* (มีเงินอย่าให้ท่านกู้ เมียมีชู้ก็เพราะผัวใจดี) ดังนั้น ถ้าเห็นท่าไม่ดีผัวก็ควรด่าเมียได้บ้าง หลักการด่าเมียนั้นคนยวนสอนว่า *อย่าตักข้าวออกหมดตีนเยีย อย่าด่าเมียเถิงเจื้อเถิงจ้าด* เวลาตักข้าวออกจากยุ้ง อย่าตักจนหมดให้เหลือติดก้นยุ้งไว้บ้าง คราวอับจนจะได้มีข้าวไว้กิน การด่าเมียอย่าถึงเชื้อชาติของเมีย เป็นคำสอนที่รอบคอบดีมาก อีกบทหนึ่งท่านสอนว่า *อย่าด่าเมื่อเมียนอน อย่าสอนเมื่อเมียมีแขก* การด่าเมียก่อนนอนนั้น จะทำให้อารมณ์เสียทั้งคืน ดีไม่ดีจะทำให้นอนไม่หลับกันทั้งหมู่บ้าน “อย่าสอนเมื่อเมียมีแขก” นั้นก็เพราะจะทำให้เมียรู้สึกเสียหน้า เรื่องหน้านี้คนยวนสอนให้รักษาไว้ให้มาก ถึงกับกล่าวว่า *เสียเงินปันห้าบ่เต้าเสียหน้าหนเดียว* (เสียเงินพันห้าไม่เท่าเสียหน้าครั้งเดียว)

เรื่องความรักระหว่างผัว—เมีย ท่านสอนไว้ว่า

ฮักเมียไว้ในดูก ฮักลูกไว้ในใจ๋ (รักเมียไว้ในกระดูก คือรักอย่างจริง ๆ รักลูกไว้ในใจ คือ อย่าแสดงออกให้มากนัก นั่งที่ไหนคุยแต่เรื่องลูก คนฟังเขาเบื่อน่ะ)

ฮักลูกฮักเมียเสียปี้เสียน้อง ฮักปากฮักต้อง เสียเพื่อนเสียฝูง (รักลูกรักเมียเสียพี่เสียน้อง รักปากรักท้องเสียเพื่อนเสียฝูง)

ฮักงัวหื้อหมั่นผูก ฮักลูกหื้อหมั่นสอน (รักวัวให้หมั่นขยันผูก รักลูกให้หมั่นขยันสอน)

ส่วนผู้เป็นเมียนั้น ท่านสอนว่า *อย่ามัวจมผัว อย่าหนัวกล่อมจู๋* (อย่ามัวแต่ชมผัว อย่าเพลินเอาใจชายชู้) เดี๋ยวไม่ได้การงานอะไร, *อยากมีผัว อย่ากั๋วมีต๊อง* (อยากมีผัวอย่ากลัวมีท้อง)

เอากันวาหื้อปาก๋ั้นกึ๊ด (แต่งงานกันแล้วต้องช่วยกันคิดอ่านหาทางทำมาหากิน) *อันใดบ่มีหื้อหาใส่ อันใดบ่ใหญ่หื้อแป๋งต่อ* (อะไรที่ไม่มีก็ช่วยกันหามาไว้ อะไรไม่ใหญ่ก็ช่วยกันสร้างให้มันใหญ่) *อย่าละตางผัวมามัวตางจู๊* (อย่าละทางผัวมามัวทางชู้) *ยามนอนอย่านอนสูงกว่าผัวเจ้า เมื่อลุกเจ๊าหื้อก้อยย่างเตียวเฮือน* (ยามนอนอย่านอนสูงกว่าผัว เมื่อตื่นขึ้นตอนเช้าให้ค่อยเดินบนเรือน)

เมื่อแต่งงานกันแล้ว ควรจะมีลูกมากน้อยเพียงใด คนยวนสอนไว้เป็นสองนัย

นัยหนึ่งว่า *ลูกคนเดียวเหมือนดอกไม้ห้อยหู ลูกสองคนเหมือนผ้าสีจมปู๋ปาดบ่า ลูกสามคนฮ้องห่ามาก๋ิน* (ลูกคนเดียวเปรียบเหมือนมีดอกไม้ห้อยหู ลูกสองคนเหมือนมีผ้าสีชมพูพาดบ่า ลูกสามคนเหมือนเรียกห่ามากิน) นัยนี้ถือว่ามีลูกสองคนกำลังสวย ซึ่งตรงกับคติสมัยปัจจุบัน

อีกนัยหนึ่งคนยวนสอนว่า *ลูกหลานหลายแม่เฒ่าต๋ายยาก* (ลูกหลานหลายแม่เฒ่าตายยาก) คือมีลูกหลานมากจะได้ช่วยกันดูแลพ่อแม่ปู่ย่าตายายให้เป็นสุข เพราะคนมีลูกก็หวังพึ่งลูกเมื่อยามชรา แต่ลูกหลานจะเอาใจใส่ต่อคนแก่เพียงใดนั้น คนยวนสะกิดใจไว้ว่า *เลี้ยงจ๊างเฒ่าหวังเอางา เลี้ยงหมาหวังเปิ้งเขี้ยว* (เลี้ยงช้างเฒ่าหวังเอางา เลี้ยงหมาก็หวังพึ่งเขี้ยวของหมา) ฉะนั้น ถ้าคนแก่ไม่มีเงินก็อาจถูกลูกหลาน (บางคน) เมินได้เช่นกัน และการจะเลี้ยงคนแก่นั้นเป็นเรื่องยากคนยวนถึงกับบอกว่า *เลี้ยงคนเฒ่าเผ้าหม้อนะฮก* (เลี้ยงคนเฒ่าเท่ากับเฝ้าหม้อนรก) *เลี้ยงละอ่อนหื้อหมั่นเฝ้า เลี้ยงคนเฒ่าหื้อหมั่นเอาใจ๋* (เลี้ยงเด็กให้หมั่นเฝ้า เลี้ยงคนเฒ่าให้หมั่นเอาใจ) *เลี้ยงสามหมาวาบข้าว เลี้ยงสามเฒ่าตุ๊กใจ๋* (เลี้ยงหมาสามตัวเปลืองข้าว เลี้ยงคนเฒ่าสามคนทุกข์ใจ) เลยกลายเป็นว่าพ่อแม่เลี้ยงลูกกี่คนก็เลี้ยงได้ แต่ลูกหลายคนไม่อาจเลี้ยงพ่อแม่คนเดียวได้ นี่คือเรื่องเศร้าใจ

ในชีวิตการแต่งงานให้เจริญนั้น คนยวนสอนเป็นปฤศนาธรรมไว้บทหนึ่งว่า "เมื่อค่ำให้กวาดเข้า เมื่อเช้าให้กวาดออก" ทำดังนี้ได้เจริญ.

๓. ความขยันและประหยัด

เงินทองเป็นของจำเป็นมากในชีวิตการครองเรือน คนยวนได้ยกย่องความสำคัญของเงินไว้หลายบท เช่น "มีเงินมีคำได้เป็นเจ้า มีของมีข้าวได้เป็นนาย" มีเงินมีทองพี่น้องรักมีไม้นักแปลงเรือนงาม" "ยามชะตาดี มีเก้าพี่สิบน้อง ยามชะตาตกร่อง เหลือหมาขี้ด้องตัวเดียว" หมาขี้ด้องคือหมาตัวผอม ๆ

เพื่อที่จะได้มีเงินทองให้มาก ๆ คนยวนท่านสอนวิธีหาและรักษาเงินทองไว้ดังนี้

ก. **บ่มีหื้อหา บ่มาหื้อเซาะ** ไม่มีก็ให้หา ไม่มาก็ต้องแสวงหา อย่านอนคอยให้มันมาหาเราเอง)

ข. **ลุกเจ้าเป็นขุน ลุกลุนเป็นข้า** (ผู้ที่ตื่นเช้าจะได้เป็นขุน ผู้ที่ตื่นสายจะเป็นขี้ข้าเขา)

ค. **อย่าขี้คร้านลุกขวาย อย่ากินงายแล้วนอน** (อย่าเกียจคร้านตื่นสาย อย่ากินข้าวเช้าแล้วนอน)

ง. **คนลุกเจ้ากิ๋นยอดผักป๋าย คนลุกขวายกิ๋นยอดผักเก๊า** (คนตื่นเช้าจะได้กินผักที่ยอดอ่อน ๆ คนที่ตื่นสายจะได้กินผักโคนต้น เพราะปลายเขาเก็บไปกินแล้ว)

จ. **เงินคำมีอยู่กู้ก๋อไม้ ไผหมั่นได้มันมี** (เงินทองมีอยู่ทุกกอไม้ ใครขยันหมั่นเพียรก็จักมี)

ฉ. **คนหมั่นยากไร้ มีคนสงสาร คนขี้คร้านแอวยาน บ่มีไผซอบหน้า** (คนขยันถึงจะยากไร้ก็ยังมีคนสงสาร แต่คนเกียจคร้านเอวยาน ไม่มีใครชอบหน้า)

ช. **จะหาบก็อายจะสะปายก็หนัก** (จะหาบก็อาย จะสะพายก็หนัก คนชนิดนี้ไม่เจริญ)

ซ. **กิ๋นหื้อผ่อต๊อง หย้องหื้อปองาม** (จะกินก็ให้ดูท้อง จะประดับตกแต่งก็ให้พองาม)

ฌ. **กิ๋นแล้วบ่เยียะก๋าร มีพญาจ๊างสารก็เสี้ยง** (กินแล้วไม่ทำงานถึงมีพญาช้าง-สารก็หมด)

ญ. **ความตุ๊กบ่มีเศรษฐีบ่เกิด** (ความทุกข์ไม่มีเศรษฐีไม่เกิด)

ฎ. **กิ๋นจี๋กิ๋นจ๋ำ หมั่นอิหมั่นฮ่ำ จะได้เป็นเศรษฐี** (กินอย่างประหยัด หมั่นเก็บหอมรอบริบจะได้เป็นเศรษฐี)

ฏ. **กิ๋นแล้วบ่เยียะก๋าร ปาลูกปาหลานเป๋นหนี้เป๋นข้า** (กินแล้วไม่ทำการงานจะพาลูกหลานเป็นหนี้เป็นข้า)

ฐ. **เงินบ่นัก อย่าเยียะอย่างเศรษฐี** (เงินไม่มาก อย่าริทำอย่างเศรษฐี)

๔. วาจาเป็นเรื่องสำคัญ

"เป็นมนุษย์สุดดีก็ที่ปาก" เป็นความจริงตลอดมา คนยวนก็กล่าวสอดคล้องกันว่า *ปากจ้างว่าจะถูกฟันคอ ปากจ้างยอคอกินอิ่ม* (ปากช่างว่าจะถูกฟันคอ ปากช่างยอคอกินอิ่ม) มีสุภาษิตคนยวนมากมายที่กล่าวสอนเรื่องการพูด เช่น

ก. **ใคร่หื้อเปิ้นฮัก จ้างอู้กำหวาน ใคร่จักใคร่สานหื้อถามคนเฒ่าคนแก่** (อยากให้ท่านรัก ต้องช่างพูดคำหวาน อยากจักสานเป็นต้องถามคนเฒ่าคนแก่)

ข. **น้ำเผิ้งว่าหวาน น้ำตาลและมิ้ม ยังเผียบบ่ได้กำลม มันหากหวานแต๊เติงบ่มีขมหวานกำลม หวานเหียแต๊ไป้** (น้ำผึ้งน้ำตาลที่ว่าหวานนั้นยังเปรียบกับคำพูดไม่ได้ มันหวานจริง ๆ ไม่มีรสขมเลย)

ค. **อู้หื้อเปิ้นฮัก ยากนักจักหวัง อู้หื้อเปิ้นจังกำเดียวก่าได้** (พูดให้ท่านรักยากนักจักหวัง พูดให้ท่านชังคำเดียวก็ได้)

ง. **อย่าอู้กั๋นดัง อย่าฟังกำส่อ** (อย่าพูดกันดัง อย่าฟังคำส่อเสียด)

จ. **กำบ่ดีอย่าเอามาเล่า เก่าป๋างเก่าอย่ามายาย** (คำพูดที่ไม่ดีอย่าเอามาเล่าต่อเรื่องเก่าที่แล้วไปก็ไม่ควรเอามาบรรยายอีก)

ฉ. **ปากเป็นธรรม ใจดำเหมือนหมิ่นหม้อ** (ปากพูดแต่ธรรม แต่ใจดำดุจดินหม้อ)

ช. **หม้อไฟแดงอยู่ตี้ปาก ความตุ๊กยากอยู่ตีนกับมือ** (หม้อนรกอยู่ที่ปาก ความทุกข์ยากอยู่ที่ตีนกับมือของเราเอง)

ซ. **เมื่อค่ำเล่าขวัญนาย เมื่อขวายเล่าขวัญญิง** (ตอนค่ำนินทานาย ตอนสายนินทาผู้หญิง อย่างนี้ไม่เจริญ)

ฌ. **เมื่อมีแขกเต้ามาหา หื้อตั๊กจากล่าวเอิ้น** (เมื่อมีแขกมาหา ให้รู้จักทักทายท่าน)

ญ. **กำพู่นักผาดเหมือนดาบสองคม คำพู่คนโง่งมเหมือนลมปิ๊ดป๋ายไม้** (คำพูดของนักปราชญ์เหมือนดาบสองคม คำพูดคนโง่งมเหมือนลมพัดปลายไม้)

ฎ. **กำเข้าหู อย่าฟังพู่ออกปาก จักตุ๊กยากปายลุน** (คำพูดที่เข้าหู อย่าพึ่งพูดออกไป จะทุกข์ยากภายหลัง)

ฏ. **กำติอย่าหื้อมี กำดีหื้อกล่าวไว้** (คำติอย่าให้มี คำดีให้กล่าวไว้)

ฐ. **จะด่าหมาหื้อผ่อหน้าเจ้า จะว่าคนเฒ่าหื้อผ่อลูกผ่อหลาน** (จะด่าหมาให้ดูเจ้าของมันเสียก่อน จะว่าคนเฒ่าคนแก่ให้ดูลูกหลานเขาเสียก่อน เดี๋ยวเขาโกรธเอา)

ฑ. **กิ๋นป๋าหื้อไซ้ก้าง จะฟู่อ้างหื้อปิ๊จ๋าระนา** (จะกินปลาต้องรู้จักไซ้ก้าง จะพูดอ้างให้รู้จักพิจารณาเสียก่อน)

ฒ. **ฟังก๋ำหมาเสียข้าวเป๋นกล่อง ฟังก๋ำละอ่อนคนใหญ่ผิดกั๋น** (เชื่อคำหมาจะเสียข้าวเป็นกล่อง เชื่อคำเด็กผู้ใหญ่จะทะเลาะกัน)

ณ. **นักคนด่ายิ่งดี นักก๋ำผีฮ้ายยิ่ง** (มากคนด่า ดีกว่ามากผีที่หลอกเรา เพราะคนด่าทำให้เราพิจารณาตัวเรา)

ด. **เปิ้นว่าเสือ ตั๋วว่าพระเจ้า เปิ้นว่าบ่เลา ตั๋วว่างามล้ำ** (ท่านว่าเสือ แต่เรากลับว่าพระเจ้า ท่านว่าไม่งาม แต่เรากลับว่างามยิ่ง การพูดขัดคอกันไม่มีประโยชน์)

๕. คนเฒ่า

ธรรมดาของคนแก่อย่างหนึ่งก็คือ เป็นคนหลงหลาน คนแก่ที่ไม่รักหลานดูจะผิดธรรมดาคนแก่ไป คนยวนให้ข้อสังเกตว่า *ฮักลูกปอผะหมาน ฮักหลานยิ่งโยชน์* (รักลูกก็พอประมาณแต่รักหลานนี่มากกว่ารักลูกหลายโยชน์) คนแก่บางคนจึงโกรธมากเมื่อเขาตีหลาน แต่พอถึงเวลาจำเป็นจริง ๆ คนยวนบอกว่า *สิบพร้าบ่เต้าขวาน สิบหลานบ่เต้าลูก สิบลูกบ่เต้าเมีย* (มีดสิบเล่มก็ไม่เท่าขวานเล่มเดียว หลานสิบคนก็ไม่เท่าลูกคนเดียว ลูกสิบคนก็ไม่เท่าเมียคนเดียว) ถ้ามีเมียหลายคนก็ยุ่งอีกนั่นแหละ

ลักษณะของคนแก่ที่ดีนั้น คนยวนว่าไว้หลายข้อ เช่น

ก. **ขอนบ่มีเห็ด บ่มีคนไปใจ คนเฒ่ายากไฮ้บ่มีไผไปหา** (ขอนไม้ที่ไม่มีเห็ดไม่มีใครไปดู คนแก่ที่ยากไร้ก็ไม่มีใครไปหา) คนแก่ที่ยากจนจึงน่าสงสาร ถ้ามีลูกหลานใจดำ

ข. **คนเฒ่าขี้จ่มลูกหลานจัง คนขี้จิ๊ขี้จำ บ่มีบริวารเปื๋อนป้อง** (คนเฒ่าขี้บ่นลูกหลานเกียจชัง คนตระหนี่ ไม่มีบริวารเพื่อนพ้อง)

ค. **คนเฒ่าปากหวาน ลูกหลานฮัก คนเฒ่าปากนัก ลูกหลานจัง** (คนเฒ่าปากหวานลูกหลานรัก คนเฒ่าพูดมากนัก ลูกหลานชัง)

ง. **เปินนายหื้อฮักหมู่ เปินปู่หื้อฮักหลาน** (เป็นนายให้รักหมู่ เป็นปู่ให้รักหลาน)

จ. **ทำดีไว้หื้อลูก ทำถูกไว้หื้อหลาน** (ทำดีไว้ให้ลูก ทำถูกไว้ให้หลาน) เป็นการกระทำที่ดีของคนแก่

สรุปได้ว่าลักษณะคนแก่ที่ดีในทัศนะของคนยวน คือ มีทรัพย์, ใจกว้าง, ปากหวาน, รักหลาน, ทำดี

๖. ปรัชญาชีวิต

มีสุภาษิตคนยวนจำนวนมาก ที่สอนหลักการดำเนินชีวิตไว้ เช่น

ก. **ให้ต่อสู้กับความทุกข์** เช่น *ตุ๊กอย่าหนี มีอย่าอวด* (ทุกข์อย่าหนี มีอย่าอวด) *บ่มีมารสมป๋านบ่แก่* (ไม่มีมารสมภารไม่แก่) ตรงกับคำสอนของท่านพุทธทาสภิกขุ ที่ว่า "มารไม่มีบารมีไม่ปรากฏ" หรือตรงกับคำฝรั่งที่ว่า No Problems No Progreses.

ข. **อย่าประมาท** ความไม่ประมาทเป็นจุดรวมคำสอนของพระพุทธเจ้า คนยวนก็สอนเรื่องความไม่ประมาทไว้หลายอย่าง เช่น *อยู่หื้อมีไฟ ไปหื้อมีเปื้อน* (อยู่ให้มีไฟ ไปให้มีเพื่อน) *ข้ามขัวบ่อปืน อย่าฟั่งห่มก้นโยนฮาว* (ข้ามสะพานยังไม่พ้น อย่าพึ่งขย่มก้นเขย่าราวสะพาน) *หันจ๊างอย่าว่าควาย หันเสือลายอย่าว่าปู่เฒ่า* (เห็นช้างอย่านึกว่าควาย เห็นเสือลายอย่านึกว่ามันแก่แล้ว) *หันเปิ้นมีอย่าใคร่ได้ หันเปิ้นยากไร้ อย่าดูแคลน* (เห็นท่านมีอย่าอยากได้ เห็นท่านยากไร้ อย่าดูหมิ่นท่าน) *อยู่ดงอย่าท้าเสือ อยู่เรืออย่าท้าเงือก อย่านอนเล่นดาบ อย่ากาบนมเมีย อย่าแป๋งเปี๋ยหื้อจู๊* (อย่านอนเล่นดาบ อย่าคาบนมเมีย อย่าให้ท่าคนรัก) *อย่าต่อไม้ตางป๋าย อย่าจู๋งควายตางหน้า อย่ากล้าเมื่อหัวที* (อย่าต่อไม้ทางปลาย อย่าจูงควายทางหน้า อย่ากล้าเมื่อหัวที)

ค. **อย่าฝืนธรรมชาติ** สอนว่า *นกบ่บินอย่าก่ำปีกหื้อมันอ้า วัวควายบ่กิ๋นหญ้าอย่าเต็กเขามันลง* (นกไม่บินอย่าจับปีกให้มันอ้า วัวควายไม่กินหญ้าอย่าข่มเขาให้มันกิน)

ง. **ให้เดินสายกลาง** เช่นสอนว่า *กิ๋นหื้อปอคาบ หาบหื้อปอแฮง แป๋งหื้อปอใจ๊ ไข้หื้อปอนอน* (กินให้พอควรกับความหิว หาบให้สมกับแรงที่ตนมี ทำให้พอใช้ ไข้ให้พอนอน) *กิ๋นหลายต๊องแตก แบกหลายหลังหัก* (กินหลายท้องแตกแบกหลายหลังหัก) *เยียะหยังหื้อฮู้จักผะหมาน กะตำก๋ารหื้อฮู้จักพักผ่อน แฮงตั๋วอ่อน อย่าแบกของหนัก แอวบ่หัก หลังก็จักก่อง* (ทำอะไรก็ให้รู้จักประมาณ กระทำการให้รู้จักพักผ่อน แรงเราอ่อนก็อย่าแบกของหนัก เอวไม่หักหลังก็จักโก่ง)

จ. **งดเว้นจากอบายมุข** คนยวนสอนว่า *โจรปล้นยังเหลือเฮือนไว้ ไฟไหม้ยังเหลือที่ดิน การพนันกิ๋น บ่มีที่ดินจักอยู่* (โจรปล้นยังเหลือเรือนไว้ ไฟไหม้ยังเหลือที่ดิน การพนันกิน ไม่มีที่ดินจะอยู่) *ใคร่เป็นเศรษฐีหื้อหมั่นก๊า ใคร่เป๋นขี้ข้าหื้อเล่นการพนัน* (อยากเป็นเศรษฐีให้หมั่นค้า อยากเป็นขี้ข้าให้เล่นการพนัน) *เจ้ามือกิ๋นรวบได้ขี่รถเก๋ง ส่วนหมู่คนเก๋งเหลือผ้าเตี่ยวก้อม* (เจ้ามือกินรวบได้นั่งรถเก๋ง ส่วนหมู่คนเก๋งเหลือกางเกงในตัวเดียว) ฯลฯ

ฉ. **ความลับไม่มีในโลก** คนยวนแสดงสัจจะไว้ว่า *ใบบัวห่อจ๊าง ต๊างน้ำห่อหอย เส้นผมบังดอย ตี้ไหนจักกุ้ม* (เอาใบบัวมาห่อช้าง เอาทางน้ำมาห่อหอย เอาเส้นผมบังภูเขา ที่ไหนจักบังคุ้มกันได้)

ช. **เมื่อมีชีวิตอยู่ควรทำดีให้มาก** คนยวนสอนว่า *จะหนีหื้อเปิ้นเสียดาย จะต๋ายหื้อเปิ้นได้เล่า* (จะหนีก็ให้ท่านเสียดาย จะตายก็ให้ท่านได้นำมาเล่าในทางที่ดี) *คนฮ้ายเปิ้นเล่าสุดปี๋ คนดีเปิ้นเล่าสุดเมื่อ* (คนร้ายท่านนำมาเล่าทั้งปีคนดีคนเล่าทุกเมื่อ) *งัวควายจ๊างม้า ต๋ายแล้วเหลือหนัง ดูกเขาคนยังเอาใจ๊ก๋ารได้* (วัวควายช้างม้าตายแล้วเหลือหนัง กระดูกเขาคนยังเอามาใช้การได้) *ทำดีนั้นบ่มีไผแลเหลียว ทำบาปเตื้อเดียว นินทาทั่วบ้าน* (ทำดีนั้นไม่มีใครแลเหลียว ทำชั่วหนเดียว เขานินทาทั่วบ้าน) *หื้อทำตั๋วเป๋นนกยางก้อก กั๋นบินออกหื้อเปิ้นหันขาว* (ให้ทำตัวดั่งนกยาง ครั้นบินออกให้ท่านเห็นขาว คือให้ทำดีทุกครั้งไป)

ซ. **ยอมรับว่าบางคนก็แก้ยาก** เช่น สอนว่า *คนจะดีดีแต่ผ้าอ้อมพอก คนจะวอกมันเติงวอกจุ้นตาย* (คนจะดีมักจะดีตั้งแต่ห่มผ้าอ้อม คนจะลิงมันก็ลิงไปจนตาย)

คนแก่แล้วบ่ต้องมาสอน จิ้งหรีดแมงจอนไผสอนมันเต้น (คนแก่แล้วไม่ต้องมาสอน จิ้งหรีดแมงชอน ไม่มีใครสอนมันก็เต้นได้)

ฌ. **ให้มีเมตตาต่อกัน** คนยวนสอนว่า *งูอย่าหื้อเกี้ยดเขียดอย่าหื้อจัง* (อย่าให้แม้แต่งูหรือเขียดเกลียดชัง) *เกิดเป๋นมนุษย์สัตว์โลก อย่าผูกหมั้นกำเวร* (เป็นมนุษย์อย่าผูกเวรกรรมซึ่งกันและกัน) *น้ำเย็นไหนปลาไหลไปข้อนวังใดฮ้อนปลาป้ายป่ายหนี* (น้ำเย็นที่ไหนปลาก็ไปรวมกันอยู่ที่นั่น ที่ใดน้ำร้อนปลาก็จักพากันหนีไป) *คนขี้จิ๊บ่มีไผถามหา คนมีเมตต๋าไปไหนบ่กั้น* (คนตระหนี่ไม่มีใครถามหา คนมีเมตตาไปไหนก็ไม่อดอยาก)

ญ. **นานาจิตตัง** คนยวนสอนให้รับรู้ความจริงว่าคนเรานั้นต่างกัน *ของกิ๋นลำอยู่ตี้ผู้มัก ของฮักอยู่ตี้คนเปิงใจ๋* (ของกินอร่อยอยู่ที่คนชอบ ของรักขึ้นอยู่กับความพอใจของคน)

ฎ. **กตัญญูเป็นสิ่งที่ดี** คนยวนก็เหมือนคนทั่วไปที่สอนให้คนมีความกตัญญูต่อกัน เช่นสอนว่า *กิ๋นข้าวอย่าลืมเฟือง กิ๋นเมืองอย่าลืมไพร่* (กินข้าวอย่าลืมฟางเป็นใหญ่เป็นโตก็อย่าลืมผู้น้อย) *กินน้ำอย่าลืมคนขุดบ่อ กินต่ออย่าลืมคนไปเอา* (กินน้ำอย่าลืมคนขุดบ่อ กินตัวต่อก็อย่าลืมคนไปเอา)

ฏ. **อย่ามัวแต่สอนเขาระวังเราไว้ด้วย** การสอนคนอื่นนั้นง่าย แต่การสอนตัวเองบ้างเป็นของยาก คนยวนจึงสะกิดใจไว้ว่า *สอนเปิ้นไต่ขัว ส่วนตั๋วตกน้ำ* (สอนให้ท่านไต่สะพาน แต่เราเองกลับตกน้ำ) จึงควรสอนตนเองก่อนแล้วจึงสอนผู้อื่น

ยังมีสุภาษิตคนยวนอีกหลายบทที่แสดงออกถึงความช่างประชดประชัน เช่น *บ่มีเงินอย่าไปลื่นตุ๊เจ้า บ่มีไก่เต๋มเล้า อย่าไปลื่นนายอำเภอ* (ไม่มีเงินอย่าไปคบกับพระ ไก่ไม่เต็มเล้าอย่าไปคบกับนายอำเภอ) หรือ *ใครดีหื้อเลี้ยงงัวเลี้ยงควาย ใคร่ฉิบหายหื้อเลี้ยงตุ๊เลี้ยงเจ้า* (อยากดีให้เลี้ยงวัวเลี้ยงควาย อยากฉิบหายให้เลี้ยงพระเลี้ยงเจ้า) หรือ *เจื้อพระธรรม กิ๋นน้ำพริกดำกับข้าว เจื้อคนขี้เหล้ากิ๋นลาบกับข้าวเติงวัน* (ถ้าเชื่อพระธรรมคำสอนของพระจะได้กินแต่น้ำพริกดำกับข้าว หากเชื่อคนขี้เหล้าจะได้กินลาบกับข้าวทุกวัน ไม่อดไม่อยาก) ภาษิตเหล่านี้คงเป็นคำพูดของคนยวนขี้เล่นเท่านั้นเอง

สุภาษิตคนยวนที่ยกมานี้ เป็นผลของความช่างคิด ช่างสังเกตของคนยวนโบราณ เกรงว่าลูกหลานยวนรุ่นใหม่จักลืม จึงได้นำมาพิมพ์เผยแพร่ไว้ ณ ที่นี้.

ศาสนพิธีถวายทานต่าง ๆ

การถวายทาน คือการถวายวัตถุที่ควรให้เป็นทาน ในพระพุทธศาสนาเรียกวัตถุที่ควรให้นั้นว่า วัตถุทานหรือทานวัตถุ

ในพระสูตรท่านจำแนกไว้ ๑๐ ประการ คือ ๑. ภัตตาหาร ๒. น้ำรวมทั้งเครื่องดื่มอันควรแก่สมณบริโภค ๓. ผ้าเครื่องนุ่งห่ม ๔. ยานพาหนะ สงเคราะห์ปัจจัยค่าโดยสารเข้าด้วย ๕. มาลัยและดอกไม้เครื่องบูชาชนิดต่าง ๆ ๖. ของหอมหมายถึงธูปเทียนเครื่องจุดบูชาทาน ๗. เครื่องลูบไล้ หมายถึงเครื่องสุขภัณฑ์สำหรับชำระร่างกายให้สะอาด มีสบู่ถูตัวเป็นต้น ๘. เครื่องที่นอนอันควรแก่สมณะ ๙. ที่อยู่อาศัยมีกุฏิเสนาสนะและเครื่องสำหรับเสนาสนะ มีเตียง, โต๊ะ, ตู้, เก้าอี้เป็นต้น ๑๐. เครื่องตามประทีป มีเทียนจุดใช้แสง, ตะเกียง, น้ำมันตะเกียงและไฟฟ้าเป็นต้น

ทานวัตถุ ๑๐ ประการนี้ ควรถวายเป็นทานแก่พระภิกษุและสามเณร เพื่อใช้สอยหรือบูชาตามสมควร

ในพระวินัยท่านจำแนกไว้ ๔ อย่าง เป็นของควรที่ภิกษุจะแสวงหาหรือรับถวายจากทายกทายิกา คืออาหารบิณฑบาต ๑ จีวรเครื่องนุ่งห่ม ๑ เสนาสนะที่อยู่อาศัย ๑ ยารักษาโรค ๑ ก็เหมือนกับทานวัตถุพระสูตรมีเพิ่มชัดเจนขึ้นอีกคือยารักษาโรค

ทายกทายิกา เมื่อจะถวายทานเหล่านี้ ควรทำในใจว่าเราให้ทานนี้เพื่อบำรุงพระพุทธศาสนา หรือเพื่ออุทิศกุศลบุญแก่ญาติมีมารดาบิดาปู่ย่าตายายเป็นต้น หรือให้ด้วยความกตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณทั้งนี้เพื่อให้จิตน้อมไปแน่วแน่ในทางนั้น อันจะนำให้เกิดผลานิสงส์อันยิ่งใหญ่ เพราะทำด้วยความตั้งใจแน่วแน่นั้น

ก่อนจะกล่าวคำถวายทานต่าง ๆ พึงกล่าวคำนมัสการ คือตั้งนะโมก่อน ดังนี้

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

แล้วกล่าวคำถวายทานต่อไป

คำถวายสังฆทานสามัญ

อิมานิ มะยัง ภันเต ภัตตานิ สะปะริวารานิ ภิกขุสังฆัสสะ โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมานิ ภัตตานิ สะปะริวารานิ ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ ฯ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ภัตตาหาร พร้อมกับของบริวารทั้งหลายเหล่านี้ แด่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์ จงรับภัตตาหาร พร้อมกับของบริวารทั้งหลายเหล่านี้ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย ตลอดกาลนานเทอญ ฯ

คำถวายสังฆทานอุทิศ

อิมานิ มะยัง ภันเต มะตะกะภัตตานิ สะปะริวารานิ ภิกขุสังฆัสสะ โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมานิ มะตะกะภัตตานิ สะปะริวารานิ ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ญาตะกานัง กาละกะตานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ ฯ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ภัตตาหาร เพื่อผู้ล่วงลับไปแล้ว พร้อมกับของบริวารทั้งหลายเหล่านี้ แก่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์ จงรับภัตตาหารเพื่อผู้ล่วงลับไปแล้ว พร้อมกับของบริวารทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ญาติทั้งหลายผู้ล่วงลับไปแล้ว มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนานเทอญ ฯ

คำถวายสลากภัตร

เอตานิ มะยัง ภันเต สะลากะภัตตานิ สะปะริวารานิ อะสุกัฏฐาเน ฐะปิตานิ ภิกขุสังฆัสสะ โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ เอตานิ สะลากะภัตตานิ สะปะริวารานิ ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ ฯ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย สลากภัตตาหาร พร้อมกับของบริวารซึ่งตั้งไว้ ณ ที่โน้น เหล่านั้น แก่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์ จงรับสลากภัตตาหาร พร้อมกับของบริวารทั้งหลายเหล่านั้น ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนานเทอญ ฯ

คำถวายผ้าอาบน้ำฝน

อิมานิ มะยัง ภันเต วัสสิกะสาฏิกานิ สะปะริวารานิ ภิกขุสังฆัสสะ โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมานิ วัสสิกะสาฏิกานิ สะปะริวารานิ ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ ฯ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ผ้าอาบน้ำฝน พร้อมกับของบริวารทั้งหลายเหล่านี้ แก่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์ จงรับผ้าอาบน้ำฝน พร้อมกับของบริวารทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนานเทอญ ฯ

คำถวายผ้าป่า

อิมานิ มะยัง ภันเต ปังสุกูละจีวะรานิ สะปะริวารานิ ภิกขุสังฆัสสะ โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมานิ ปังสุกูละจีวะรานิ สะปะริวารานิ ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ ฯ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ผ้าบังสุกูลจีวร พร้อมกับของ

บริวารทั้งหลายเหล่านี้ แก่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์ จงรับผ้าบังสุกุลจีวร พร้อมกับของบริวารทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วยแก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วยตลอดกาลนานเทอญ ฯ

คำถวายโคมไฟฟ้าเป็นพุทธบูชา

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตัง วัชชุทีปะกัง สะปะริวารัง พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ ภิกขุสังฆัสสะ นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง วิชชุทีปะเกนะ พุทธัสสะ ปูชา อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ ฯ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวาย โคมไฟฟ้า พร้อมกับของบริวารนี้ แก่พระภิกษุสงฆ์ เพื่อเป็นพุทธบูชา ขอการบูชาพระพุทธเจ้า ด้วยโคมไฟฟ้านี้ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายตลอดกาลนานเทอญ ฯ

คำถวายธรรมาสน์

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตัง ธัมมาสะนัง สะปะริวารัง พุทธะสาสะนิกานัง ธัมมะเทสะนัตถายะ อิมัสสะหมิง อาวาเส นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง พุทธะสาสะนิกานัง ธัมมะเทสะนัตถายะ ธัมมาสะนัสสะ ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ ฯ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายธัมมาสน์พร้อมกับของบริวารนี้ ไว้ในอาวาสนี้ เพื่อประโยชน์เปนที่นั่งแสดงธรรม แก่พุทธศาสนิกชนทั้งหลายขออานิสงส์ แห่งการถวายธรรมาสน์ เพื่อประโยชน์เป็นที่นั่งแสดงธรรม แก่พุทธศาสนิกชนทั้งหลายนี้ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไป เพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วยแก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนานเทอญ ฯ

คำถวายพระพุทธรูป

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต อิมัง พุทธะปะฏิมัง พุทธะสาสะนิกานัง พุทธานุสสะติยา อุปปาทะนัตถายะ เจวะ อะภิวาทะนัตถายะจะ สังฆัสสะ นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง พุทธะปะฏิมัง ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ ฯ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวาย พระพุทธปฏิมานี้แก่พระสงฆ์ เพื่อให้เกิดพุทธานุสติ และเป็นที่กราบไหว้ ของพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย ขออานิสงส์แห่งการถวายพระพุทธปฏิมานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไป เพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนานเทอญ ฯ

คำถวายหอระฆังพร้อมทั้งระฆัง

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตัง คัณฑิฆะรัง สะคัณฑิง สะปะริวารัง พุทธัสสะ ปูชะรัตถายะ พุทธะสาสะเน นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ คัณฑิฆะรัสสะ สะคัณฑิสสะ ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ ฯ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวาย หอระฆังพร้อมทั้งระฆังรวมทั้งของบริวารนี้ ไว้ในพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นพุทธบูชา ขออานิสงส์ แห่งการถวายหอระฆังพร้อมทั้งระฆังเพื่อเป็นพุทธบูชานี้ จงเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนานเทอญ ฯ

คำถวายหอกลองพร้อมทั้งกลอง

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตัง เภรีฆะรัง สะเภริง สะปะริวารัง พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ พุทธะสาสะเน นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ เภรีฆะรัสสะ สะเภริสสะ ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ ฯ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวาย หอกลอง พร้อมทั้งกลองรวมทั้งของบริวารนี้ ไว้ในพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นพุทธบูชา ขออานิสงส์ แห่งการถวายหอกลองพร้อมทั้งกลองเพื่อเป็นพุทธบูชานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วยแก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนานเทอญ ฯ

คำถวายฆ้อง

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตัง กังสะตาลัง สะปะริวารัง พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ อิมัสสะหมิง อาวาเส นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ กังสะตาลัสสะ ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ ฯ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวาย ฆ้อง พร้อมกับของบริวารทั้งหลายเหล่านี้ ไว้ในอาวาสนี้ เพื่อเป็นพุทธบูชา ขออานิสงส์ แห่งการถวายฆ้องเป็นพุทธบูชานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วยแก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนานเทอญ ฯ

คำถวายเมรุเผาศพ

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตัง ฌาปะนัฏฐานัง สะปะริวารัง มหาชะนัสสะ สาธาระณัตถายะ พุทธะสาสะเน นิยยาเทมะ อะยัง มหาชะนัสสะ สาธาระ-นัตถายะ ฌาปะนัฏฐานัสสะ ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ ฯ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวาย เมรุเผาศพ พร้อมกับของบริวารนี้ ไว้ในพระพุทธศาสนา เพื่อประโยชน์ทั่วไปแก่มหาชน ขออานิสงส์ แห่งการถวายเมรุเผาศพ เพื่อประโยชน์ทั่วไปแก่มหาชนนี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนานเทอญ ฯ

คำถวายศาลาการเปรียญ

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตัง ธัมมะสะภาสาลัง สะปะริวารัง พุทธะสาสะนิกานัง ธัมมัสสะวะนาทิปุญญะกะระณัตถายะ พุทธะสาสะเน นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง พุทธะสาสะนิกานัง ธัมมัสสะวะนาทิปุญญะกะระณัตถายะ ธัมมะสะภาสาลายะ ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ ฯ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวาย ศาลาการเปรียญหลังนี้ พร้อมกับของบริวารนี้ ไว้ในพระพุทธศาสนา เพื่อประโยชน์เป็นสถานที่ทำการกุศล มีการฟังธรรมเป็นต้น สำหรับพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย ขออานิสงส์ แห่งการถวายศาลาการเปรียญ เพื่อเป็นประโยชน์ เป็นสถานที่บำเพ็ญกุศล มีการฟังธรรมเป็นต้น สำหรับพุทธ-ศาสนิกชนทั้งหลายนี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลายจงเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนานเทอญ ฯ

คำถวายที่สร้างวัด

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตัง เขตตะวัตถุง สะปะริวารัง จาตุททิสัสสะ ภิกขุสังฆัสสะ อาคะตานาคะตัสสะ อาวาสะกะระณัตถายะ สังฆัสสะ นิยยาเทมะ สาธ โน ภันเต อะยัง จาตุททิสัสสะ ภิกขุสังฆัสสะ อาคะตานาคะตัสสะ อาวาสะกะระณัตถายะ เขตตะวัตถุสสะ ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ ฯ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวาย พื้นที่นี้พร้อมกับของบริวารนี้ แก่พระสงฆ์ เพื่อประโยชน์เป็นสถานที่สร้างวัด สำหรับพระภิกษุสงฆ์ผู้อยู่ในทิศทั้ง ๔ ทั้งที่มาแล้วและยังมิได้มา ขออานิสงส์ แห่งการถวายพื้นที่เพื่อประโยชน์เป็นสถานที่สร้างวัด สำหรับพระภิกษุสงฆ์ ผู้อยู่ในทิศทั้ง ๔ ทั้งที่มาแล้วและยังมิได้มา ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แกปิยชนทั้งหลายมีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนานเทอญ ฯ

คำถวายเต็นท์

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตัง มะหาวัตถะกุฏิง สะปะริวารัง มะหาชะนัสสะ สาธาระณัตถายะ สังฆัสสะ นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง มะหาชะนัสสะ สาธาระณัตถายะ มะหาวัตถะกุฏิยา ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ ฯ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวาย เต็นท์พร้อมกับของบริวารนี้ แก่พระสงฆ์เพื่อประโยชน์ทั่วไปแก่มหาชน ขออานิสงส์แห่งการถวายเต็นท์ เพื่อประโยชน์ทั่วไปแก่มหาชนนี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลเพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วยแกปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนานเทอญ ฯ

คำถวายโรงอุโบสถ

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต อุโปสถาคารัง สะปะริวารัง จาตุททิสัสสะ ภิกขุสังฆัสสะ อาคะตานาคะตัสสะ อุโปสะถาทีนิ สังฆะกัมมานิ กัตตะวา สันนิปาตัตถายะ พุทธสาสะเน นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง จาตุททิสัสสะ ภิกขุสังฆัสสะ อาคะตานาคะตัสสะ อุโปสะถาทีนิ สังฆะกัมมานิ กัตตะวา สันนิปาตัตถายะ พุทธะสาสะเน อุโปสะถาคารัสสะ ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ ฯ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวาย โรงอุโบสถหลังนี้พร้อมกับของบริวาร ไว้ในพระพุทธศาสนา เพื่อประโยชน์เป็นที่ประชุมกระทำสังฆกรรมทั้งหลาย มีอุโบสถกรรมเป็นต้น สำหรับพระภิกษุสงฆ์ ผู้อยู่ในทิศทั้ง ๔ ทั้งที่มาแล้วและยังมิได้มา ขออานิสงส์แห่งการถวายโรงอุโบสถ ไว้ในพระพุทธศาสนา เพื่อประโยชน์เป็นที่ประชุมกระทำสังฆกรรมทั้งหลาย มีอุโบสถกรรมเป็นต้น สำหรับพระภิกษุทั้งหลาย ผู้อยู่ในทิศทั้ง ๔ ทั้งที่มาแล้วและยังมิได้มานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนานเทอญ ฯ

คำถวายวิหาร

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตัง วิหารัง สะปะริวารัง พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ พุทธะสาสะเน นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อิมินา วิหาระทาเนนะ พุทธัสสะ ปูชา อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ ฯ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวาย วิหารหลังนี้พร้อมกับของบริวาร ไว้ในพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นพุทธบูชา ขอการบูชาพระพุทธเจ้าด้วยการถวายวิหารนี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วยแก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนานเทอญ ฯ

คำถวายพระไตรปิฎกพร้อมกับตู้

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เตปิฏะกัง สามัญชุสัง พุทธะปะริสายะ สัมมาปะฏิปัตติโสภะณายะ สังฆัสสะ นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง พุทธะปะริสายะ สัมมาปะฏิปัตติโสภะณายะ เตปิฏะกัสสะ สามัญชุสัสสะ ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ ฯ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวาย พระไตร-ปิฎกพร้อมกับตู้นี้ แก่พระสงฆ์ เพื่อความงามแห่งสัมมาปฏิบัติ ของพุทธบริษัท ขออานิสงส์ แห่งการถวายพระไตรปิฎกพร้อมทั้งตู้ เพื่อความงามแห่งสัมมาปฏิบัติ ของพุทธบริษัทนี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลายมีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนานเทอญ ฯ

คำถวายหนังสือพระธรรมเทศนาต่าง ๆ

อิมานิ มะยัง ภันเต ธัมมะเทสะนาโปฏฐะกานิ สะปะริวารานิ พุทธะสาสะนิกานัง ธัมมะเทสะนัตถายะ ภิกขุสังฆัสสะ โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมานิ ธัมมะเทสะนาโปฏฐะคานิ สะปะริวารานิ ปะฏิคัณหาตุ อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ ฯ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย หนังสือพระธรรมเทศนา พร้อมกับของบริวารทั้งหลายเหล่านี้ แก่พระภิกษุสงฆ์ เพื่อประโยชน์สำหรับแสดงธรรม แก่พุทธศาสนิก-ชนทั้งหลายขอพระภิกษุสงฆ์ จงรับหนังสือพระธรรมเทศนา พร้อมกับของบริวารทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลายเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลายมีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนานเทอญ ฯ

คำอธิฐานเวลาจบของทำบุญตักบาตร

สุทินนัง วะตะ เม ทานัง อาสะวะขะยาวะหัง โหตุ ฯ

ไทยทานอันเราถวายดีแล้วหนอ ขอจงเป็นเหตุให้ข้าพเจ้าหมดกิเลสเครื่องเศร้าหมอง เทอญ ฯ

คำภาวนาเวลาไปเยี่ยมศพ อะวัสสัง มะยา มะริตัพพัง

คำภาวนาเวลารดน้ำศพ กายะกัมมัง วะจีกัมมัง มะโนกัมมัง อะโหสิกัมมัง สัพพะปาปัง วินัสสะตุ

คำภาวนาเวลาทอดผ้าหน้าศพ นามะรูปัง อนิจจัง, นามะรูปัง ทุกขัง, นามะรูปัง อะนัตตา,

คำภาวนาเวลาจุดศพ อะยัมปิโข เม กาโย, เอวัง ภาวี, เอวัง ธัมโม, เอวัง อะนะตีโต,

คำอาราธนาก่อนเจริญกัมมัฏฐานว่า

ตั้งนะโม ๓ จบ

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

แล้วว่า

อิติปิโส ฯลฯ ภะคะวาติ หมอบกราบว่า พุทธัง ชีวิตัง ยาวะนิพพานัง สะระณัง คัจฉามิ

สวากขาโต ฯลฯ วิญญูหีติ หมอบกราบว่า ธัมมัง ชีวิตัง ยาวะนิพพานัง สะระณัง คัจฉามิ

สุปะฏิปันโน ฯลฯ โลกัสสาติ หมอบกราบว่า สังฆัง ชีวิตัง ยาวะนิพพานัง สะระณัง คัจฉามิ

ตั้งมะโน ๓ จบ

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

แล้วว่า

อิมาหัง ภะคะวา อัตตะภาวัง ตุมหากัง ปะริจัชชามิ ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า

ข้าพระพุทธิเจ้า ยอมสละรอบซึ่งอัตตภาพนี้แด่พระองค์

ข้าพระพุทธิเจ้า จะขอปฏิบัติบูชา ตามคำสั่งสอนของพระสัพพัญญูโคดมบรมครูเจ้า

ข้าพระพุทธิเจ้า จะเอาลักษณะแห่งพระปิติทั้ง ๕ และพระสมถกัมมัฏฐานทั้ง ๔๐ ทัศ อันสุขุมละเอียด จงมาบังเกิดในจักขุทวาร ในมโนทวาร ในกายทวาร แห่งข้าพระพุทธิเจ้า ในกาลบัดนี้เถิด นิพพานะปัจจะโยโหตุ อะนาคะเตกาเล

แล้วจึงพิจารณาทุกข์ทั่ว ๆ ไป จนเกิดสังเวชและคิดปฏิบัติเพื่อจะหนีทุกข์ และเจริญเมตตาพรหมวิหารต่อไป (บทนี้ของหลวงพ่อปาน วัดบางนมโค)